

NÉPRAJZI HÍREK

A MAGYAR NÉPRAJZI TÁRSASÁG TÁJÉKOZTATÓJA

II. ÉVFOLYAM 3-4. SZÁM

BUDAPEST 1973.

A szám munkatársai: Balassa Iván (B. I.), Balassa M. Iván (B. M. I.), Bárdosi János (B. J.), Bíró Friderika (B. F.), Flórián Mária (F. M.), Gémes Magdolna (G. M.), Gráfik Imre (G. I.), Gunda Béla (G. B.), Hofer Tamás (H. T.), Istvánovits Márton (I. M.), Juhász Antal (J. A.), Katona Imre (K. I.), Kecskés Péter (K. P.), Kocsis Gyula (K. Gy.), Kovács Ágnes (K. Á.), Kresz Mária (K. M.), Magyar Róza (M. R.), Markovič, Ksenija (M. K.: Zágráb, Jugoszlávia), Markuš, Michal (M. M.: Kassa, Csehszlovákia), Morvay Péter (M. P.), Nagy Ilona (N. I.), Nagy János (N. J.), Raffay Anna (R. A.), Szege Bálint (Sz. B.), Szentmártoni Zoltán (Sz. Z.), Szilágyi Miklós (Sz. M.), Tóth Margit (T. M.), Ujváriné, Kerékgyártó Adrienne (U. K. A.), Veres Péter (V. P.), Voigt Vilmos (V. V.). — A szerb-horvát szöveget Égető Melinda fordította.

Szerkesztő: Kecskés Péter

Szerkesztőségi cím: 1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.

Szerkesztőségi titkár: Anka Mária

Kiadja a Magyar Néprajzi Társaság

Kézirat gyanánt

TÁRSASÁGI HÍREK

A Magyar Néprajzi Társaság rendes tagjai

1973. január—szeptember között a választmány 78 tagfelvételi kérelmet hagyott jóvá. így társaságunk rendes tagjai sorába felvételt nyertek: Bagó Ferencné — Akasztó; Balogh József — Tarnaórs; Balogh László — Rohod; Balázs György — Debrecen; Bánszky Pál — Bp.; Bíró Árpádné — Bp.; Budai Ilona — Bp.; Czár Margit — Dunaszentbenedek; Czikollay Gyuláné — Bp.; Csallány Géza — Nyíregyháza; Domján Józsefné — Akasztó; Drótos Andrásné — Tiszadob; Egerszegi Sándor — Putnok; Elek Margit — Bp.; Erdős Klára — Bp.; Főríz Éva — Bp.; Fördös László — Bp.; Főretteg Katalin — Bp.; Galuska Imre — Kesznyéten; Gelencsér Sándor — Dombóvár; Halabuk József — Bp.; Honti Jánosné — Dunaszentbenedek; Horváth Barnabás — Igrici; Huppán Béla — Eger; István László — Pécs; Juhász Aranka — Tataháza; Kelényi Lászlóné — Dunaegyháza; Késmárki Zoltán — Pécs; Késmárki Zoltánné — Pécs; Keszthelyi Imre — Bp.; Kiss Irén — Solt; Kiss Sándorné — Tompa; Koczogh Ákos Bp.; Kovács Gyula — Bp.; Kovács Gábor — Baktalórántháza; Kovács László Béla — Bp.; Kovács Pálné — Császártöltés; Kovács Tamás — Bp.; Kücsán József — Simontornya; Krisztmann Éva — Vaskút; Laky Rezső Celldömölk; Lantos Miklósné — Pécs; Lilienberg Ferenc — Bp.; Liszkay Zsuzsanna — Bp.; Mélykúti Jánosné — Nyíregyháza; Mészáros László — Ráckeve; Misóczki Lajos — Gyöngyös; Morvay Zsuzsanna — Bp.; Nagy Györgyné — Kecskemét; Niedermüller Péter — Debrecen; Őszy Béla — Balatongyörök; Ráduly Emil — Debrecen; Regius Jánosné — Bp.; Sajósi Piroska — Bp.; Sebestyén Judit — Bp.; Sinkó Veronika — Bp.; Strohmayer Judit — Bp.; Somogyi Sándor — Bp.; Sperl Vilmosné — Neszmély; Szabó Antalné — Mélykút; Szabó Imréné — Gyulaháza; Szamosújvári Sándor — Debrecen; Szege Bálint — Bp.; Széman Zsuzsa — Eger; Szentí Tibor — Hódmezővásárhely; Szepesváry Lászlóné — Szerencs; Takács Gusztávné — Csátalja; Temleitner József — Bp.; Tettinger Antalné — Bácsbokod; Tolvaj Márta — Farnos; Tóth Jánosné — Tinnye; Valgó Béla — Piliscsaba; Varga Bálint — Dunaegyháza; Varga Judit — Bp.; Veres Péter — Bp.; Viga Gyula — Mátészalka.

Társaságunknak 1973. október 1-én 596 rendes tagja van.

A Magyar Néprajzi Társaság külföldi tiszteleti tagjai

A Néprajzi Társaság 85. közgyűlése 1973. június 13-án a választmány korábbi határozata alapján egyhangúlag elfogadta négy új, a nemzetközi és magyar néprajzi kutatásban is tevékenyen munkálkodó jeles külföldi tudós tiszteleti taggá nyilvánítását, s a titkárság az alábbiakban közölt indokollással felterjesztette az illetékes akadémiai szervhez jóváhagyás végett.

Julian Vladimirovics Bromlej

Dr. Ju. V. **Bromlej** 1921. február 21-én született Moszkvában. 1950-ben végzett a Moszkvai Egyetem Történeti Fakultásán. 1956-ban megvédte kandidátusi értekezését. 1965-ben a történettudományok doktora fokozat elnyerésére készített disszertációját védte meg, melynek címe: A horvátországi feudalizmus kialakulása. 1966 júliusában a SZUTA levelező tagjává választotta. 1971-ben elnyerte a professzori címet. 1966. januárjától a SZUTA Etnográfiai Intézetének igazgatója.

Szakterületei: az etnográfia elméleti kérdései, a világ népeinek kultúrtörténete, az ősközösségi társadalom és az európai középkor agrártörténete. Nagy figyelmet szentel az etnográfának, mint olyan tudomány módszerének, amelyik a világ népei műveltségének specifikumát kutatja; továbbá az etnográfia és további társadalomtudományok kölcsönviszonyainak. Több mint száz tudományos munka szerzője, ezek közt olyan monográfiáknak, mint „Az 1573. évi parasztfelkelés Horvátországban” (1959); „A feudalizmus kialakulása Horvátországban” (1964); „Etnosz és etnográfia” (1973). Tanulmányainak egész sora foglalkozik a dél- és nyugati szlávok kultúrájának történetével.

Az utóbbi esztendőök során Bromlej az etnoszra, mint kulturális közösségre vonatkozó tanulmányokat publikált. Ide tartoznak pl. „A szibériai orosz telepések hagyományos kultúrájában bekövetkezett változások”, „A népek migrációjának szerepe új etnikai közösségek alakulásában”, „Az etnosz lényegének problémája”, „Etnosz és endogámia”, „Etnosz és etno-szociális organizmus”, „Jelenlegi etnikus folyamatok Jugoszláviában”, „A leninizmus és Szovjetunióban a nemzeti folyamatok alap-tendenciái”, „Az etnográfia viszonya a történettudományhoz és szociológiához”, „A SzU-beli néprajzi kutatások alapirányai”, „A nagycsalád archaikus formája” stb.

Ju. V. Bromlej számos munkáját Jugoszláviában, Magyarországon, az NDK-ban publikálta.

Ju. V. Bromlej tagja a következő nemzetközi szervezetek vezető szerveinek: az Antropológiai és Etnológiai Tudományok Nemzetközi Szövetsége titkárságának; az Európai Etnológia és Folklor Nemzetközi Társasága adminisztratív tanácsának.

I. M.

Axel Steensberg

Dr. Axel Steensberg professzor a koppenhágai egyetem emeritus tanára, a Dán Királyi Tudományos Akadémia mellett működő földműves eszközök és határstruktúrák történetét kutató bizottság vezetője.

Maga is abból a paraszti életformából jött (sz.: 1906), amelynek tudományos vizsgálatára szentelte életét. Apja és ősei nyomdokán paraszti gazdálkodónak készült, csak viszonylag későn, egy betegség hatására választotta a tudományos pályát. Munkásságában központi helyet elfoglaló eszközvizsgálatokban és a paraszti élet más megnyilvánulásainak kutatásában mindenütt érezhető ez a „belülről” való ismeretanyag.

A mezőgazdasági munkára vonatkozó nagyobb tanulmányai közül kiemeljük a sarló-könyvet (*Ancient harvesting Implements*), amelyik igen gazdag régészeti, történeti és néprajzi forrásanyagot interpretál; a régészeti eszközleletek funkciójának, produktivitásának rekonstruálásánál módszeresen támaszkodva a kísérletekre.

A falu és faluhatárok szerkezetének vizsgálatánál ugyancsak élt a háromféle forrásanyag széles megközelítési lehetőségének összekapcsolásával, mint erről egy középkori falu képét és társadalmát rekonstruáló történeti monográfiája, Børup falu határának régészeti módszerekkel, a szántás során a mezsgyére vetett kövek rendkívül gondos térképezésével megrajzolt képe, illetve a dán parasztudvarokról kiadott néprajzi monográfiája tanúskodik.

A munkafolyamatokra és munkaeszközökre irányzott figyelem nem zárta ki a paraszti élet lakóházbeli környezetét, amit megrajzolt bútor-könyvében; sőt, hogy kiterjedjen a dán társadalom nem paraszti rétegeinek mindennapos szokásaira is: A hétköznapi élet Dániában (*Daglig-liv i Danmark*) köteteiben tette közzé. Ezeknek a vaskos könyveknek a rész-tanulmányait nagyrészt tanítványai írták, tanúsítván, hogy a koppenhágai egyetemen több évtizedes tanári munkája nyomán egy olyan kutató nemzedék alakult ki, mely erős történeti és régészeti érdeklődéssel,

az osztársadalom struktúrájába helyezve képes a kultúrtörténeti folyamatokat megragadni.

Steensberg munkásságának hatása azonban nem korlátozódik a dán határok közé: az általa megalapított, megszervezett Nemzetközi Eszköz-kutató Titkárság, s a Titkárság nemzetközi kiadványsorozata és folyóirata a „Tools and Tillage”, világszerte új lendületet adott e témakörben a kutatás korábbi, többnyire szűk nemzeti keretein túllépő, szintetizáló vállalkozásoknak.

Az elmúlt években Steensberg ázsiai és óceániai útjai, részben az UNESCO megbízásából, egyrészt azt szolgálják, hogy a mezőgazdasági eszközökön át nézett történet valóban egyetemes perspektívát kapjon, másrészt tanúskodik arról a világszerte mutatkozó elismerésről, érdeklődésről, ami a Steensberg által képviselt, a gyakorlati mezőgazdasági politika számára is tanulságokat ígérő eszköztanulmányok és kísérleti régészet felé fordul.

Steensberg professzor személyében a hazai néprajzi kutatást megbe-
csülő, eredményeinek ismertetése érdekében őszintén fáradozó barátun-
kat köszönhetjük, aki nemcsak maga jött el többször Magyarországra,
hanem egyetemi intézetét is tanulmányútra hozta hozzánk.

H. T.

Sol Tax

Dr. Sol Tax professzor a chicagói egyetem tanára, a Smithsonian Institution keretében működő antropológiai intézet, a Center for the Study of Man igazgatója, a Nemzetközi Antropológiai és Ethnológiai Társaság és az 1973-ban Chicagóban megrendezésre került nemzetközi kongresszus elnöke.

1907-ben született, tudományos képzését az University of Chicago-n kapta, amelyhez későbbi pályáján is hű maradt. Észak- és közép-amerikai indián csoportok közt végzett terepmunkát. Közép-amerikai kutatómunkája, számos résztanulmány mellett, egy guatemalai falu gazdasági monográfiájában (Penny Capitalism) és a közép-amerikai társadalmi és kulturális rendszereket áttekintő kötetben (Heritage of Conguest) csapódott le. Egyik kezdeményezője volt és vezető személyisége ma is azoknak a törekvéseknek, amelyek őszinte humanista szellemben úgy akarják az antropológiai ismeretanyagot a kisebbségi indián csoportok javára fordítani, hogy ők maguk legyenek képesek átlátni alternatív lehetőségeiket

és választani köztük (Fox Project — a fox indiánok közt végzett modellvizsgálat, Action Anthropology program). A Kennedy-kormányzat idején faji és nemzetiségi kérdésekben az elnök tanácsadójaként, közvetlenül is hozzájárult bizonyos előrehaladáshoz e kérdések törvényhozási rendezésében. Az utóbbi években egyre jelentősebb nemzetközi tudományszervező szerepe. Részben ő adta ki a Fejős Pál által kezdeményezett és Alfred Kroeber elnöklete alatt 1952-ben a szakterület helyzetének, lehetőségeinek áttekintésére összehívott nemzetközi értekezlet vitaanyagát. Példaként említve néhány általa szervezett vállalkozást, rámutatunk a chicagói egyetemen Darwin: „Fajok eredete” című munkájának centenáriuma alkalmából szervezett ülészsakra, amelynek anyaga három vaskos kötetben került kiadásra (Evolution after Darwin). Említhetjük a jelenkori antropológiát ismertető előadásorozatot (Horizons of Anthropology), vagy az ugyancsak az emberi társadalomnak fejlődésével foglalkozó „Man the Hunter” nemzetközi konferenciát.

A nemzetközi tudományos életre azonban kétségtelen a „Current Anthropology” című folyóirat, illetve nemzetközi tudományos társulás megindítása volt legnagyobb hatással. A folyóirat világszerte a különböző antropológiai—néprajzi tudományágak több ezer művelőjét kapcsolja össze, a lap társ-kiadóiként és a politikai, nemzeti elfogultságoktól mentes tudományos eszmecserének és a nemzetközi kooperációnak eddig nem ismert hatékonyságú eszköze. Ennek az együttműködésnek kiépítésében Sol Tax kifejezetten törekedett a magyarok megnyerésére, háromízben is járt Magyarországon és fölkereste az antropológiai tudományok különböző ágainak művelőit. A Current Anthropology-ban és más fórumokon is következetesen munkálkodott a magyar kutatási eredmények jobb nemzetközi megismertetésén.

A Sol Tax iránti megbecsülés gesztusával a hazai néprajz egy barátja felé fordulnánk és kifejeznénk elismerésünket azok iránt a humanista törekvések iránt, amelyek az antropológiai ismereteket a népek közti megértés és a társadalmi haladás érdekében kívánják hasznosítani.

H. T.

Robert Wildhaber

Dr. Robert Wildhaber 1972. augusztus 3-án töltötte be hetvenedik születésnapját, a svájci és az európai néprajz legismertebb képviselői közé sorolható. Évtizedes középiskolai tanárság után az eredetileg még Eduard

Hoffmann-Krayer szervezte baseli egyetemes néprajzi múzeum részlegének vezetőjeként hosszú munkával kialakította a Schweizerisches Museum für Volkskunde anyagát, amelynek érdeme az, hogy az egyik leggazdagabb európai néprajzi anyagot (közte magyart is) gyűjtötte össze. A svájci néprajzi folyóiratból, a Schweizerisches Archiv für Volkskunde-ból (ugyancsak évtizedeken át szerkesztőjeként) az európai néprajz egyik jól ismert orgánumát formálta, amely cikkekben, igen gyakran gazdag ismertetés- és hírvonatában is foglalkozott a magyar néprajz kérdéseivel. A második világháború utáni időszakban Wildhaber vette át a nemzetközi néprajzi bibliográfia szerkesztésének feladatát, mindig arra törekedve, hogy a résztvevők közti tudományos együttműködés és egyenlőség elve uralkodjék a vállalkozásban. Magyar munkatársait is erre a feladatra készítette. A nemzetközi néprajzi szervezetek közül előbb a CIAP, majd 1964-től a SIEF irányításában vett részt, az utóbbinak egyik kezdeményezője volt. Sokoldalú munkásságának részeseként több nemzetközi néprajzi bizottságban, kuratóriumban, bírálóbizottságban vett részt, befolyását a nemzetközi néprajzi érdekeinek előmozdítására használta fel.

A magyar néprajztudománnyal kapcsolata mindvégig közvetlen volt. Több magyarországi látogatása, múzeumi tárgycsere, illetve magyar kutatók baseli időzése alkalmával kölcsönösen szívélyes kapcsolatok alakultak ki. 1969-ben, nyugalombavonulása idején a baseli egyetem tiszteletbeli docensi ranggal tüntette ki, 1972-ben a Schweizerisches Archiv ünnepi kötetet jelentetett meg 70. születésnapjára. Az ebben található magyar tanulmányok is jelzik azt a nagyrabecsülést, amelyet magyar néprajztudományunk vezető képviselői éreznek Wildhaber tudományos és tudmányszervező tevékenysége iránt. Indokolt, hogy a Magyar Néprajzi Társaság, néprajztudományunk legnagyobb múltú és tekintélyű társadalmi szervezete tiszteleti tagjai sorába iktatással fejezze ki elismerését Robert Wildhaber mintegy félévszázados néprajzi tevékenysége iránt.

V. V.

A Magyar Néprajzi Társaság külföldi érdekes tagjai

A Néprajzi Társaság alapszabályának 7. § b) pontja alapján öt új külföldi érdekes tagot választott meg. Az 1972. november 22-i és 1973. május 23-i választmányi ülések határozata és az írásbeli ajánlás alapján a titkárság felterjesztette a csehszlovákiai, jugoszláviai, romániai és szovjetunióbeli kutatókat az illetékes akadémiai szervhez jóváhagyás céljából.

Faragó József

Dr. Faragó József Brassóban született 1922-ben, középiskoláit Brassóban és Sepsiszentgyörgyön végezte, főiskolai tanulmányait Kolozsvárt folytatta és fejezte be.

Faragó József a Társadalom- és Politikai Tudományok Akadémiája kolozsvári Etnográfiai és Folklór Osztályának tudományos főkutatója, a néprajztudomány és a filológiai tudományok doktora. A romániai magyar folklórkutatás egyik vezető egyénisége, aki több önálló kötettel és fordításgyűjteménnyel, számos tanulmánnyal gazdagította a folklorisztikai irodalmat.

Önálló köteteiből: Betlehemezők és kántálók Pusztakamaráson (Kolozsvár, 1947), Felszállott a páva. Szemelvények a magyar népköltészetből a XVI. századtól máig (Bukarest, 1952), A szegény ember vására. Székely népmesék (Bukarest, 1955), Diófának három ága. Székely népballadák (Bukarest, 1956), Jávorfá-muzsika. Népballadák (Bukarest, 1965), Kurcsi Minya havasi mesemondó (Bukarest, 1969).

Másokkal közösen készített munkáiból: Moldvai csángó népdalok és népballadák (Bukarest, 1954 — Jagamas Jánossal), Kriza János. Három tanulmány (Bukarest, 1965, második kiadás: Kolozsvár 1971 — Antal Árpáddal és Szabó T. Attilával).

Faragó József több kiadásban gondozta — válogatta, szerkesztette, bevezető és záró tanulmányokkal látta el a magyar népköltészet klasszikusai közül Arany László, Benedek Elek, Kriza János és Ősz János köteteit, a maiak közül Konsza Samu, Kovács Ferenc, Nagy Olga és Balla Tamás egy-egy gyűjteményét.

Számos műfordító közreműködésével több kiadásban gondozta és közvetítette a magyar tudomány és olvasók számára a román népköltészet alkotásait: Legszebb román népballadák (Bukarest, 1960), A báránka. Román népballadák (Bukarest, 1963), Aranyhajú testvérek. Romániai népmesék (Bukarest, 1964), Hej, zöld levél. Román népdalok (Bukarest, 1966), Novákékról szól az ének. Román hősi balladák (Budapest, 1969), Szarvasokká vált fiúk. Román kolindák (Bukarest, 1971).

Faragó Józsefnek az Ethnographiában az elmúlt harminc évben több mint tíz tanulmánya jelent meg (legutóbb: Az edénybe rejtett madár mesemotívumához, Ethn. 1972), de más román, magyar és német periodikákban is állandó szerzőként szerepel.

Ifj. Kós Károly

Dr. ifj. **Kós Károly** a magyar anyagi kultúra néprajzi kutatásának legjelesebb képviselője a Román SzK-ban, a történettudományok doktora. az Erdélyi Néprajzi Múzeum osztályvezetője, a Román Társadalom- és Politikatudományi Akadémia tagja. 1919. augusztus 31-én született, édesapja az építész és író Kós Károly, akit a néprajz kérdései, könyvei tanúbizonyossága szerint mindig is érdekelt.

Ifj. Kós Károly középiskoláit részben Kolozsvárt, részben Sepsiszentgyörgyön végezte, majd néprajzhallgatónak iratkozott be a kolozsvári egyetemre Viski Károly tanítványaként, akit egy évre a pesti egyetemre is követett. 1944-ben a kolozsvári egyetemen doktorált, de már korábban az Erdélyi Nemzeti Múzeum gyakornokaként működött, majd az egyetemen volt tanársegéd, ahol múzeológus korában is többször adott elő 1960-ig. 1951-ben az Erdélyi Néprajzi Múzeum osztályvezetője és ezt a beosztását a mai napig megtartotta. Újabban a Képzőművészeti Intézetben a népművészet előadója.

Munkássága szorosan kapcsolódik a múzeológiához és így az anyagi kultúrához. Számos kisebb-nagyobb cikkben, tanulmányban foglalkozik a néprajzi múzeológia elvi és gyakorlati kérdéseivel, kezdettől kezdve részt vett a kolozsvári szabadtéri múzeum szervezésében és anyagának összegyűjtésében. (Az Erdélyi Néprajzi Múzeum szabadtéri osztálya a Hójában Igazság, 1958. V. 31.) Nem telik el úgy év, hogy jelentős néprajzi tárgyi anyagot ne gyűjtene, illetve kiállítást ne rendezne.

Az anyagi kultúrának nincs olyan területe, mellyel a magyar vagy román nyelven ne foglalkozott volna. Mégis leginkább a népi díszítőművészet érdekli, és legnagyobbrészt ilyen témákat találunk legutóbb megjelent könyvében is (Népélet és Néphagyomány. Tíz tanulmány. Bukarest, 1972; A vargyasi festett bútor. Kolozsvár, 1972). A festett bútorok, a kerámia, faragás, népviselet, vasművesség feldolgozása egyaránt olyan terület, ahol kiemelkedőt alkotott és nagyon sok ismeretlen területre hívta fel a figyelmet. Irányítója annak a kiadványsorozatnak, melynek első kötete már meg is jelent (Kós K. — Szentimrei J. — Nagy J.: Kászoni székely népművészet. Bukarest, 1972), és amelyet továbbiak is, remélhetőleg a minél közelebbi jövőben követnek.

A földművelés, a méhészet területén éppen úgy komoly feltárásokat végzett, mint ahogy a település, építkezés számos erdélyi kérdését tisztázta. Külön érdemeket szerzett a vásárok és vásározás erdélyi kérdéseinek megvilágításában, munkássága ezen a téren különösképpen úttörőnek tekinthető.

Nem elégszik meg azzal, hogy a tudomány számára feltárja az eddig nem, vagy csak alig ismert területeket, hanem a legfontosabb eredményeit napilapokban és havi folyóiratokban a szélesebb rétegek számára is hozzáférhetővé teszi, és ezzel példát mutat a népművelés terén is.

B. I.

Michal Markuš

Dr. Michal **Markuš**, Márkus Mihály Nyíregyházán született 1912. augusztus 12-én. Egyetemi tanulmányait Szegeden kezdte, és 1936-ban Budapesten fejezte be a Bölcsészettudományi Kar Filozófia Szakán. Néprajzi stúdiumai során Solymossy Sándort, Györfly Istvánt és Viski Károlyt is hallgatta. 1937—1946 között a budapesti Néprajzi Múzeum munkatársa volt. 1946 októberében Csehszlovákiába repatriált. Kassán múzeológusként dolgozott 1957-ig, majd a Szlovák Akadémia kassai Néprajzi Intézetébe került, ahol ma is tevékenykedik, s az utóbbi időben az intézet vezetője. Phil. doktori címet szerzett.

A Magyar Néprajzi Társaság tagja volt 1936—1945 között, s fenti időszakban titkári, majd pénztárosi teendőket is látott el.

Márkus Mihály mind magyar, mind szlovák nyelven írt publikációi sokoldalú érdeklődésről, alapos felkészültségről és az interetnikus kutatások felé történő elmélyülésről tesznek tanúbizonyságot. Első tanulmányában a tirpák népnév eredetével foglalkozott (Ethn. 1936). Ezt követték a Néprajzi Értesítőben megjelent dolgozatai: Népi vadfogás módjai (1937), Nyíregyházi taliga (1938) és Gomolyakészítés Nyíregyházán (1938). A bukovinai népcsoportok történetétől a ruszin népművészetten át vezetett a jeles kutató útja „A magyar népi világítás” című tanulmányáig (NÉ. 1940), ami a téma első összegezése volt. 1943-ban jelent meg „A bokortanyák népe” című kötete (Bp.), mely munka a néprajzi és szociológiai irodalomban máig ható, kiemelkedő teljesítmény.

Márkus Mihály egyre bővülő körben dolgozta fel a mecenzéfi kapcsolatok anyagát, ezzel a Kárpát-medencei kapafaformákhoz adott értékes támpontokat (Ethn. 1943, Slovenský Národopis, 1966). Szlovákiai néprajzi múzeológiai és tudománytörténeti tanulmányainak száma meghaladja a harmincat, s több mint száz ismeretterjesztő cikket írt. Immár 25 éve a magyar néprajzi publikációk érdemi ismertetője Csehszlovákiában és a szlovák munkák eredményes recenzora Magyarországon (legutóbb a Her-

mann Ottó Múzeum Közleményeiben — Szlovákiai Téka — irt az újabb munkákról).

Márkus Mihály három és fél évtizedes munkássága során mindig arra törekedett, hogy a Kárpát-medencei népeket hitelesen ismertesse, a kutatást valós összefüggéseiben vigye előbbre.

K. P.

Penavin Olga

Dr. **Penavin Olga** kandidátus, az újvidéki (Jugoszlávia) egyetem magyar tanszékének docense Debrecenben született 1916-ban. Mint egykori Csúry-tanítvány, érdeklődése elsősorban a népnyelvkutatás felé irányult. A jugoszláviai magyarság körében széleskörű nyelvjárási és folklór gyűjtést végzett. Jelentősebb nyelvészeti munkái: A jugoszláviai Mura-vidék magyar tájnyelvi atlasza (Bp. 1966). A jugoszláviai Baranya tájnyelvi atlasza (Újvidék. 1969). Szlavóniai (kórógyi) szótár (Novi Sad. 1967). A szerémségi magyar szigetek nyelve (Bp. 1972). Fenti tanulmányai és kisebb cikkei is értékes néprajzi adatokat tartalmaznak. Gyűjtőmunkája során nagy mennyiségű népköltészeti és néphit anyagot is hangszalagra vett, és kutatásokat végzett a délvidéki Mátyás-hagyománnyal kapcsolatban is. Ezen gyűjtések eredményeit a Néprajzi Közleményekben tette közzé, majd köteté szerkesztette az Új Magyar Népköltési Gyűjtemény számára (ÜMNGY XVI. Bp. 1971). E kötet válogatott anyaga Jékely Zoltán feldolgozásában az ifjúság számára is megjelent (Szélördög. Bácskai népmesék. Bp. 1971). A jugoszláviai magyar népmesék gyűjteménye áttekintést ad a dél-baranyai, drávaszögi, vajdasági, muravidéki és szlavóniai magyar népmesekincsről.

Penavin Olga tudományos és pedagógiai munkásságával kivívta a jugoszláviai és magyar nyelvészeti és folklór kutatók elismerését, s jelentősen hozzájárult a két ország társadalomtudományi kapcsolatainak fejlesztéséhez.

K. A.

Zoja Petrovna Szokolova

Dr. **Zoja Petrovna Szokolova** a Szovjetunió Tudományos Akadémia moszkvai Néprajzi Intézetének tudományos főmunkatársa. 1930. december 22-én született Moszkvában. Az egyetemet a Perm megyei Molotov

(Perm) városában végezte 1948—53 között. Eredeti végzettsége történész-régész. Szakdolgozatát B. O. Bader professzornál védte meg, akinek vezetése alatt több expedíción vett részt a finnugor népek lakta Káma folyó vidékén, valamint az Ural-hegységben. 1953-tól négy éven keresztül aspiráns-tanulmányokat folytatott Moszkvában a SZUTA Etnográfiai Intézetben. Tudományos vezetője V. N. Csernyecov volt.

Szokolova kandidátusi disszertációjának címe: Az obi-ugor népek lakóépítményeinek története. Munkájában a csiszolt kőkorszaki régészeti maradványoktól kezdve a XVIII—XIX. századi történeti néprajzi anyag feldolgozásáig, valamint a mai recens etnográfiai adatok segítségével rajzolta meg a Nyugat-Szibériában élő legközelebbi nyelvrokonaink lakóépítményeinek hosszú fejlődését és bonyolult kérdéseit. 1958 óta a moszkvai Néprajzi Intézet északi népek osztályán dolgozik, mint tudományos kutató, az obi-ugorok néprajzi szakértője, az intézet expedíciós csoportjának a vezetője. Az obi-ugorok anyagi kultúrája mellett újabban a társadalmi szervezetükkel és vallási-kultikus képzeteikkel (Állatkultusz a vallásokban. Moszkva, 1972), továbbá a Nyugat-Szibériában végbemenő etnikai folyamatok vizsgálatával foglalkozik (Etnikai folyamatok a tomszki kerületben, 1966; Etnikai folyamatok a obi-ugoroknál, 1970; Osztyákok a Szün-ja és Kunavát folyók mellett, 1972). Z. P. Szokolovának több alkalommal volt módja tanulmányozni a magyar finnugrisztikát, legutóbb 1972-ben négy hónapot töltött a budapesti, debreceni és szegedi tudományos intézményekben.

V. P.

A Magyar Néprajzi Társaság tisztikara és választmánya (1973—1976)

A Néprajzi Társaság választmánya 1973. április 25-i és május 23-i ülésének határozata alapján a 85. közgyűlés elé terjesztette az 1973—1976 időszakokra javasolt tisztikar és választmány névsorát. Az 1973. június 13-án megtartott tisztújító közgyűlés egyhangúlag megválasztotta a tisztikart, jóváhagyta tagtársaink alábbi megbízását:

Elnökség:

Elnök: **Ortutay Gyula** akadémikus, ügyvezető alelnök: **Balassa Iván** főigazgatóhelyettes, alelnökök: **Dömötör Tekla** tanszékvezető egyetemi docens, **Gunda Béla** tanszékvezető egyetemi tanár, **Hoffmann Tamás** főigazgató, **Tálasi István** tanszékvezető egyetemi tanár, **Vargyas Lajos** igazgató.

Titkárság:

Főtitkár: **Hofer** Tamás tudományos titkár, szervező titkár: **Kisbán** Eszter osztályvezető, kiadványfelelős titkár: **Keckés** Péter múzeológus, pénztáros: **Füzes** Endre főelőadó, számvizsgáló bizottság tagjai: **Hegyí** Imre múzeológus és **Gráfik** Imre múzeológus, ellenőr: **Csipka** László főelőadó.

Szakosztályi és szakbizottsági tisztségviselők

Anyagi Kultúra Szakosztály elnöke: **Takács** Lajos tudományos főmunkatárs. Anyagi Kultúra Szakosztály titkára: **Filep** Antal tudományos munkatárs. Folklór Szakosztály elnöke: **Katona** Imre egyetemi docens, Folklór Szakosztály titkára: **Küllős** Imola tudományos munkatárs, Önkéntes Gyűjtő Szakosztály elnöke: **Morvay** Péter ny. osztályvezetőhelyettes. Önkéntes Gyűjtő Szakosztály titkára: **Halász** Péter agrármérnök, Nemzetiségi Szakbizottság elnöke: **Manga** János ny. osztályvezető. Nemzetiségi Szakbizottság titkára: **Kösa** László tudományos munkatárs.

Választmány

Tagok: **Andrásfalvy** Bertalan tudományos főmunkatárs, **Barabás** Jenő egyetemi docens, **Bálint** Sándor ny. egyetemi tanár, **Bodrogi** Tibor osztályvezető. **Csilléry** Klára osztályvezető. **Dankó** Imre megyei múzeumigazgató. **Domonkos** Ottó múzeumigazgató, **Ikvai** Nándor megyei múzeumigazgató. **Istvánovits** Márton osztályvezető. **Juhász** Antal múzeológus, **Kodolányi** János főigazgatóhelyettes. **Kovács** Ágnes tudományos főmunkatárs. **K. Kovács** László ny. tudományos főmunkatárs, **K. Kovács** Péter ny. osztályvezető. **Kresz** Mária osztályvezetőhelyettes, **Kriza** Ildikó tudományos munkatárs. **Martin** György tudományos főmunkatárs, **Sárkány** Mihály tudományos munkatárs, **Szabadfalvi** József megyei múzeumigazgató. **Szolnoky** Lajos tudományos főmunkatárs, **Ujváry** Zoltán egyetemi docens, **Vargha** László ny. egyetemi docens, **Vincze** István igazgatóhelyettes, **Voigt** Vilmos egyetemi docens. — Póttagok: **Boglár** Lajos osztályvezető, **Ferenczi** Imre tanszékvezető egyetemi docens, **Morvay** Judit tudományos főmunkatárs, **Némethy** Endre osztályvezető, **Szabó** László múzeológus. — A választmány tagja **Földes** László csoportvezető, mint az Ethnographia szerkesztője.

Vargyas Lajos igazgató írásban fordult a választmányhoz, s bejelentette, hogy nem vállalja alelnöki megbízatását, amit az 1973. szeptember 26-án megtartott választmányi ülés tudomásul vett.

Nemzetiségi szakbizottság

Hunfalvy Pál társaságalapító javaslata óta általában volt fóruma a nemzetiségek néprajzával foglalkozó kutatóknak a Néprajzi Társaságban. Így az utóbbi időben — a magyarországi nemzetiségi népcsoportok kutatásának fellendülésével párhuzamosan — több választmányi ülésen szorgalmazták tagtársaink, hogy alakuljon nemzetiségi szakosztály vagy szakbizottság. Több beadvány és javaslat megtárgyalása után létrejött a nemzetiségi szakbizottság, mely a választmány mellett működik, elnöke **Manga János** ny. osztályvezető, titkára **Kósa László** tudományos munkatárs, akik a választmány tagjai. A bizottság többi tagja a nemzetiségi szövetségek, egyetemi és főiskolai tanszékek, minisztériumi és más intézmények képviselői közül kerül ki: dr. **Eperjesi Ernő** főelőadó, **Fatuska János** múzeológus, **Hajdú Erzsébet** tanársegéd, **Horváth Iván** rk. lelkész, **Hoczopán Sándor** szerkesztő, dr. **Krupa András** titkár, **Lamy István** osztályvezető, **Réger Antal** titkár, **Sarosács György** múzeumigazgató, **Tábori György** múzeumigazgató és dr. **Vargha Károly** főiskolai tanár. A bizottság félvényként legalább egyszer ülésezik, s a társasági rendezvények között nemzetiségi tárgyú előadást is biztosít. Rendezvényeit az Önkéntes Gyűjtő Szakosztály programjával egyezteteti. A szakbizottság alakuló ülésére és első rendezvényére 1973. november 26-án került sor.

Konferencia Bátky, Györffy és Viski munkásságáról

A Magyar Néprajzi Társaság 1973. május 3—4-én **Szemlélet, módszer és eredmény Bátky Zsigmond, Györffy István és Viski Károly munkásságában** címmel tudományos tanácskozást tartott. Az Akadémián rendezett ülészak első napján **Ortutay Gyula** elnök mondott megnyitót. Hangsúlyozta, hogy a magyar néprajztudomány három kiemelkedő alakja — ma már tudománytörténeti távlatban — nemcsak publikációkkal és gyűjtött tárgyakkal, hanem életpályájukkal, problémalátásukkal sok vonatkozásban ma is irányt mutatnak. A ma élő kutató nemzedékeknek a valós értékelés és tisztességgadás kötelességével, valamint a túlhaladás igényével kell dolgozni.

Ezután Christo **Vakarelski**-nek, társaságunk bolgár tiszteleti tagjának emlékező sorai kerültek felolvasásra. Vakarelski professzor különösen Györffyre emlékezett meleg szavakkal, aki 1931-ben lehetővé tette, hogy fél évet Magyarországon töltsön és magyar nyelvet tanuljon: de mindhárom tudós segítette, hogy a magyar kutatókkal máig tartó szoros

kapcsolatot építhessen ki. Arról is megemlékezett, hogy a Magyar Néprajzi Társaságot vette mintául a Bolgár Néprajzi Egyesület megalapításánál, aminek 1938—1951 között elnöke volt.

Bátky Zsigmond (1874—1939) munkásságáról először **Kisbán** Eszter osztályvezető adott elő „Problémalátás és eredmények Bátky Zsigmond munkásságában” címmel. Jelképesnek és előre mutatónak tartotta, hogy Bátky a század elején a Néprajzi Múzeum igazgatójaként a gyűjtő munkának perspektívát adott, továbbá a húszas évek közepén sürgette az adatbázis szélesítését, az Akadémiának pedig ajánlotta a lexikon-kézikönyv megjelentetését, rendszeres bibliográfia közlését és központi kutató intézmény létrehozását — **Filep** Antal tudományos munkatárs „Bátky Zsigmond munkásságának módszertani alapjai” című előadásában kiemelte, hogy bár Bátky a földrajztudomány neveltje volt, az evolucionizmus felől — fejlődő történeti szemlélete révén — művelődéstörténeti és társadalomtörténeti irányba terelődött érdeklődése. Így már 1905-ben a hazai régészet középkori anyagára irányította a figyelmet, s a nyelvtörténeti tényeket a tárgyfejlődés megvilágítására használta fel. — Bátky életművéről **Balogh** István megyei levéltárigazgató mondott összefoglalót. Áttekintette Bátky fontosabb kutatási területeit, s a néprajzi múzeológia terén kifejtett tevékenységét méltatta. A Bátky-szekció zárszavát **Ortutay** Gyula elnök személyes élményekkel átszőtt visszaemlékezés formájában adta, melyben a tudós sajátos egyénisége került emberközelbe.

Györffy István (1884—1939) munkásságának bemutatására május 3-án, a délutáni ülészakon került sor. Elsőként **Kósa** László tudományos munkatárs „Módszer és igény a pályakezdő Györffy István műveiben” címmel értekezett. Az előadó fontosnak ítélte azokat a korai gyűjtéseket és publikációkat, amelyekben már kibontakozik Györffy Alföld-centrikus és témagazdag tudós pályája. — **K. Kovács** László tudományos főmunkatárs az egyetemi tanár Györffy Istvánról beszélt a személyes ismeretség és barátság melegével. Méltatta Györffy kivételes pedagógusi érzékét, nevelői készségét és emberi-erkölcsi kvalitásait. — **Barabás** Jenő egyetemi docens „Györffy István kutatási eredményei a mai néprajzi kutatás fényében” című előadása távollétében került felolvasásra. Barabás kiemelte Györffy tudósi érdemei közül az Alföld kutatására irányító figyelmét és a tanya-kérdés érdemi felvetését már 1910-ben, a földhasználat rendszere és a tanya település összefüggésének fontosságát, a magyarság belső tagoltságának lényegi felismerését, de legjelentősebbnek ítélte, hogy a történeti szemlélet etnográfikus módja vele kezdődött. — **Tálas** István egyetemi tanár összefoglalójában vázolta azokat az összefüggéseket, amelyek

Györfly István emberi, társadalmi és tudósi létét meghatározták, továbbá korszakos szerepének holnapig érő hatásait méltatta.

Május 4-én délelőtt **Viski Károly** (1883—1945) munkásságának ismertetése **Hoffmann Tamás** főigazgató „Viski Károly néprajza” című előadásával kezdődött. Az előadó felidézte a vidéki tanár, múzeológus, egyetemi tanár, szerkesztő Viski „elegéns alakját”. Hangsúlyozta a diszitőművészet terén elért eredményeinek jelentőségét, interdiszciplináris megközelítésének sokoldalúságát, kultúrtörténeti elkötelezettségét, mértéktartó ítéleteit. — **Szabó T. Attila** kolozsvári egyetemi tanár „Viski Károly a művelődéstörténész, a nyelvész és a filológus” című előadása távollétében került felolvasásra. Viski kevésbé ismert nyelvjárási, szótörténeti és filológiai cikkeinek értő elemzése a tudós pályáját új oldalról világította meg. — **Kresz Mária** osztályvezetőhelyettes „Viski Károly népművészeti kutatásának eredményei” című előadásában élményszerűen beszélt Viski népművészeti felfogásáról, a pávaszem-motívum történetéről, a kerámia-katalógus címszavairól, továbbá arról a módszeres tárgygyűjtemény-fejlesztő és -rendszerező munkáról, amely életművének maradandó része. — **Vargha László** egyetemi docens a Viski-szekciót záró előadásában a három referens mondandóját összegezte, a tudós életútjának fontosabb állomásait a megőrző tiszteletével és gondosságával mutatta be.

A tanácskozás eredményeit **Balassa Iván** ügyvezető alelnök értékelte. Számba vette azokat a különbségeket, illetve azonosságokat, közös törekvéseket, amelyek a három pályán felelhetők. Mindhárman más tájról jöttek, egyéni emberi arculatuk és tanítványnevelő hatásuk is különböző volt, de a hosszas múzeumi munka, a Magyarság Néprajzának nagyszerű vállalkozása, a magyarság és parasztság jobb megismerésének és megismertetésének közös törekvése összekötötte őket. Az ügyvezető alelnök ezt Györfly „Néphagyomány és nemzeti művelődés” c. munkájának alap gondolatával jellemezte, majd a tanácskozást bezárta.

A konferenciát május 4-én délután koszorúzás követte. Györfly István Kerepesi úti temetőben lévő sírjához (41. tábla, 1. sor, 69. sír) Balassa Iván vezette a koszorúzó bizottságot. Viski Károly Farkasréti temetőben lévő sírját (6 1. parcella, 1 45. sír) Vargha László vezetésével koszorúzták meg.

A tanácskozást 60—90 érdeklődő látogatta. Az előadások anyag az *Ethnographia* 1974 1. számában jelenik meg.

Májusi plenáris ülés

A Néprajzi Társaság májusi plenáris ülésére 30-án került sor. **Gunda Béla** egyetemi tanár tartott előadást „Részletek egy idegen nyelvű magyar néprajzi kézikönyvről” címmel. Gunda professzor beszámolójában néhány tudománytörténeti példával érzékeltette az idegen nyelvű szakembereket tájékoztató, magyar anyagot összegző kézikönyv hiányát. Korábban tervezeteket készített egy német—angol nyelvű könyvsorozatról, amely a különböző európai népek műveltségét mutatná be (*Ethnologia Europea* I. 1967. 66—68). E terv keretében van befejezés előtt „A magyar nép kulturális antropológiája” c. könyve, ami angol nyelven, tervek szerint 1974-ben fog megjelenni. A mintegy 30 íves kötet 25 fejezetben fogja át — folklór: műfajok kivételével — a magyar kultúra egészét. A klasszikus néprajzi fejezetek (halászat, földművelés stb.) mellett általános etnológiai kérdések, visszatekintő összefoglalások (ökológiai tényezők és a műveltség kapcsolata, a kereskedelem és vásárok gazdasági, illetve társadalmi funkciója stb.) követik egymást. Az előadó a hallgatóságnak közreadta a vadászati-fejezet lektorált, angol nyelvű szövegét és képanyagát. Előadásának második részében a „Jelrendszer a kultúrában” című fejezetet ismertette. Részletesen szólt a viseletben, pásztortársadalomban és párválasztásban meglévő nem szóbeli jelekről és jelzésekről, amelyek rendszere a bemutatott időszak (1880—1940) kultúrájának adekvát, s a verbális jeleknél sokszor kifejezőbb megnyilvánulásait példázzák. A hozzászólók, Balassa Iván, Barabás Jenő, Filep Antal, Molnár Balázs, Takács Lajos és Voigt Vilmos méltatták a vállalkozás jelentőségét és szükségességét. Kérték, hogy társasági vagy más akadémiai fórumon kerüljenek további fejezetek bemutatásra és megvitatásra, végül javasolták, hogy a könyv magyar nyelvű változata is minél hamarabb jelenjék meg.

Idő és történelem

Marót Károly (1885—1969) emlékére fenti címmel rendezett konferenciát 1973. június 6—8. között az Ókortudományi Társaság, a Néprajzi Társaság Folklore Szakosztálya és a Nemzetközi Vallástörténeti Társaság Magyarországi Nemzeti Bizottsága. Megnyitót **Ortutay Gyula** akadémikus, társaságunk elnöke mondott: felvázolta Marót Károly életútját, különösen folklorisztikai kutatásainak méltatására tért ki.

A háromnapos tanácskozás során vallástörténészek, orientalisták, művészettörténészek és folkloristák összesen 25 előadásban kapcsolódtak

Marót Károly sokoldalú kutatásaihoz. Június 7-én **Dömötör Tekla**, tan-
székvezető docens „Marót Károly és a ritualista iskola” címmel, **Katona**
Imre egyetemi docens „Parasztságunk történelemszemlélete” címmel tar-
tott előadást. Az elhangzott előadások szövege kötet formájában jelenik
meg.

Tisztújító közgyűlés 1973

A Magyar Néprajzi Társaság 1973. évi tisztújító, sorrendben 85. köz-
gyűlését az Akadémián tartotta június 13-án. **Ortutay Gyula** elnök üdvö-
zölte a 90 főnyi hallgatóságot, és megnyitotta a közgyűlést. Ezután került
sor a társasági kitüntetések átadására (lásd a Személyi hírek rovatban).

Második napirendi pontként **Földes László** főtitkár tartotta meg be-
számolóját. Jelentős eredménynek nyilvánította, hogy a társaság taglét-
száma számottevően emelkedett, és a rendezvények látogatottsága foko-
zatosan növekedett. Példaként: 1970—1972 között 80 témában 3300 részt-
vevő hallgatta meg az előadásokat, ami a tudományos társaságok viszony-
latában jó aránynak mondható. A főtitkár végül kérte, hogy a következő
időszakra ne jelöljék, mivel hat éven át betöltötte e funkciót. A közgyűlés
egyhangúlag elfogadta a főtitkár jelentését.

Társaságunk anyagi helyzetéről **Füzes Endre** pénztáros számolt be.
A pénztárt rendben lévőnek találta, s elmondta, hogy a társasági tájékoz-
tató, a Néprajzi Hírek megjelentetésére az akadémiai felettes hatóság
anyagi fedezetet biztosított. A számvizsgáló bizottság jelentését a bizott-
ság tagjainak betegsége miatt **Kecskés Péter** titkár ismertette. A szám-
vizsgálók a naplófőkönyvben és a jelentésen aláírásukkal igazolták, hogy
az ellenőrzést megejtették. A közgyűlés a pénztáros és a számvizsgáló bi-
zottság jelentését elfogadta.

Ezután **Ortutay Gyula** elnök kérte a közgyűlést, hogy a most leköszö-
nő tisztikar és választmány lemondását fogadja el. Ugyanakkor köszönetet
mondott a tisztségviselők, s közvetlen munkatársai, **Balassa Iván** ügy-
vezető alelnök, **Földes László** főtitkár, **Kecskés Péter** titkár és **Anka Mária**
ügyintéző közreműködéséért. A közgyűlés elfogadván a lemondást, **Manga**
Jánost, mint korelnököt kérte fel az új tisztikar választásának levezeté-
sére. A választmány javaslata alapján került sor az Alapszabály szerinti
választásra (lásd rovatunk „A Magyar Néprajzi Társaság tisztikara és vá-
lasztmánya 1973—1976” c. közlését).

Az ötödik napirendi pont a tiszteleti tagok megválasztása volt. A köz-
gyűlés négy új, külföldi tiszteleti tag felvételét fogadta el (ajánlásuk szö-

vegét lásd „A Magyar Néprajzi Társaság külföldi tiszteleti tagjai” c. közlésünkben).

A közgyűlésen **Ujváry Zoltán** egyetemi docens tartott előadást „A népszokások formai és funkcionális változásának kérdései” címmel.

A Néprajzi Társaság új elnöke, **Ortutay Gyula** mondott zárszót, aki 1973-ban 25. éve tölti be tudományszakunk összefogó szervének e felelőségteljes, vezető funkcióját.

Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtők Hetedik Országos Találkozója

Tata (1963), Szeged (1964), Szentendre (1966), Zalaegerszeg (1967), Kaposvár (1968), valamint Sárospatak—Sátoraljaújhely (1971) után, 1973. augusztus 18—20. között, Kalocsán került sor a VII. Országos Gyűjtőtálálkozóra — ez alkalommal, hála Bács-Kiskun megye és Kalocsa Városi Tanácsa szíves meghívásának, beilleszkedve a IV. Dunamenti Folklor Fesztivál sokszínű rendezvénysorozatába. Társaságunk a Találkozót a Magyar Nyelvtudományi Társasággal, a Néprajzi Múzeummal, az MTA Nyelvtudományi Intézetével és az MTA Néprajzkutató Csoportjával közösen rendezte — a KISZ Központi Bizottsága, a Hazafias Népfrent Honismereti Bizottsága, valamint a fentebb említett tanácsok támogatásával.

A gyűjtőtálálkozó munkarendje a hagyományos tagolásnak megfelelően alakult. Az ünnepélyes megnyitó alkalmával, **Madarász László** megyei tanácselnökhelyettes üdvözlő szavai után, Társaságunk elnöke, **Ortutay Gyula** mondott megnyitó beszédet, majd a gyűjtőmozgalmat támogató intézmények képviselői, **Szathmári István** tanszékvezető egyetemi docens, a Magyar Nyelvtudományi Társaság főtitkára, valamint **Tóth Pál**, a KISZ KB osztályvezetője köszöntötték és biztosították támogatásukról a gyűjtőket. Ezután két előadás hangzott el (**Morvay Péter**, Társaságunk Önkéntes Gyűjtő Szakosztályának elnöke: „Húsz országos néprajzi gyűjtőpályázat — 1952—1972 — eredményei és tanulságai”, **Hoffmann Tamás** Társaságunk alelnöke: „Az Országos Szabadtéri Néprajzi Múzeum és az önkéntes gyűjtők”). A két előadás között került sor a Néprajzi Társaság által a legkiválóbb önkéntes néprajzi gyűjtők kitüntetésére alapított, 1973. évi **Sebestyén Gyula Emlékérmek** átadására. Társaságunk elnöke ez alkalommal **Báldy Flóra** ny. bajai pedagógusnak, **Fehér Zoltán** bátyai tanárnak és **Hagymási Sándor** ny. mezőtúri agronómusnak nyújtotta át az érmeket.

A munkaüléseken (anyagai kultúra és nyelvjáráskutatás, illetőleg folklor) kiváló önkéntes gyűjtők tartalmas, színvonalas előadásai hangzottak el, amelyeket a felkért hozzászólók és a jelenlévő szakemberek rend-

kívül pozitívan értékelték. Az előadások a következők voltak: **Kuczy Károly**, gimnáziumi igazgatóhelyettes (Kalocsa): „Az ember és a táj kapcsolata Kalocsa környékének földrajzi neveiben”, **Hagymási Sándor**: „Az aratás hagyományai és műszókincse Túrkevéen”, **Balogh László** általános iskolai tanár (Rohod): „Az 1973. évi Szabolcs-Szatmár megyei 48-as néphagyománygyűjtés és módszertani tanulságai”, **Fehér Zoltán**: „Ráolvasások Bács-Kiskun megyében”. Az előadásokat felkért hozzászólóként az alábbiak értékelték: **Inczei Géza** tanszékvezető főiskolai tanár (Szeged), **Mező András** főiskolai adjunktus (Nyíregyháza), **Végh József** tudományos főmunkatárs (Budapest), **Várkonyi Imre** tanítóképző intézeti igazgató (Kaposvár), **Katona Imre** egyetemi docens (Budapest), **Cs. Pócs Éva** tudományos munkatárs (Budapest). — A munkaülések elnöki tisztét **Bálint Sándor** ny. egyetemi tanár (Szeged), **Hoffmann Tamás** és **Nyíry Antal** egyetemi tanár (Szeged) látta el.

Az ugyancsak hagyományos „**Szabad Fórum**”-on beszámolók, felszólalások hangzottak el értékes, helyi kezdeményezésekről, az időszerű mozgalmi feladatokról, szervezési és módszertani kérdésekről. Szóba kerültek itt egyebek között, a Néprajzi Múzeum kérdőíves gyűjtéseinek és tárgygyűjtő expedíciójának ügye; a „kismúzeumok” (falumúzeumok, iskola-múzeumok) problémái; a szakkörlétesítés feltételei és nehézségei; a legjobb gyűjtések publikálásának, s ennek kapcsán főként a „Népünk Hagyományából” c. gyűjteményes kötet-sorozat újból való megindításának fontossága; a KISZ KB által szervezett országos ifjúsági honismereti táborok, valamint az általános iskolai honismereti szakköri munka jelentősége a gyűjtőutánpótlás biztosítása szempontjából; a KISZ, érdeklődési körök szerint tagolódó új szervezetéből a honismereti szakkörök számára adódó lehetőségek és feladatok; szakkörlátogatási tapasztalatok stb. A felmerült kérdésekre **Morvay Péter** és **Végh József** válaszolt. Zárszót **Balassa Iván** Társaságunk ügyvezető alelnöke mondott.

Az igen jól sikerült tanulmányi kirándulás a **Petőfi-év** jegyében zajlott le. A résztvevők felkeresték az újonnan létesített, szalkszentmártoni szabadtéri Petőfi Múzeumot, valamint a kiskőrösi Petőfi-emlékhelyet.

A gyűjtőtálalkozón több mint 200 gyűjtő, szakkörvezető, kutatóintézeti és múzeumi szakember, tanácsai és mozgalmi képviselő találkozott egymással. Jelen voltak a hazai nemzetiségi szövetségek és néhány szomszédos baráti ország küldöttei is. (Sajnálatos, hogy éppen a házigazda, Bács-Kiskun megye nem használta ki eléggé azt a nagy mozgósító lehetőséget, amit egy ilyen országos megmozdulás élménye jelenthet a résztvevő szakkörvezetők, s rajtuk keresztül az egész megyei honismereti munka számára. Ez részben azzal magyarázható, hogy a Fesztiválnak a gyűjtőtálal-

kozóval egyidőben rendezett bajai és kecskeméti rendezvényei sok megyei gyűjtőt is elvonhattak Kalocsáról.) Egyöntetű véleményük szerint a mostani találkozás méltó volt a korábbiakhoz. Céljának megfelelően szolgálta az eredmények és időszerű feladatok számbavételét, a gyűjtőmozgalom szakmai színvonalának további emelését, s emellett most is örvendetes példája volt a tudományközi együttműködésnek. A résztvevők sok jó indíttatással, maradandó élményekkel tértek haza. Az utóbbiakban jelentős része volt a Folklor Fesztivál színes művészi műsorainak: a pompás táncbemutatóknak és a népművészet mesterei nagy sikerű estjének.

A gyűjtőtálalkozó színvonalas előadásait a szakfolyóiratok is szívesen közölnék. Több oldalról felmerült azonban a kívánság, hogy a tanácskozás teljes anyaga egy külön kiadványban jelenjék meg mielőbb. Remélhetőleg sikerül ezt a tervet megvalósítani, s ezzel a gyűjtőtálalkozó még szélesebb körben fejtheti ki kedvező hatását.

M. P.

SZEMÉLYI HÍREK

Kitüntetések

Társasági emlékérmek és díj. A Magyar Néprajzi Társaság 1973-ban a választmány és az elnökség javaslatára a következő kitüntetéseket adományozta:

Szűcs Sándornak, a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum nyugalmazott igazgatójának a Györffy István Emlékérmeket ítélte oda, aki 1973. október 23-án töltötte be hetvenedik életévét.

Dr. **Kósa László**, az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa Jankó János-díjban részesült.

A kiváló önkéntes gyűjtők részére alapított Sebestyén Gyula Emlékérmeket **Báldy Flóra** bajai ny. tanítónő, **Fehér Zoltán** bátyai tanár és **Hagyási Sándor** mezőtúri ny. agronómus kapta meg.

Kormánykitüntetések. **Szűcs Sándor**, a karcagi Györffy István Nagykun Múzeum nyugalmazott igazgatója 70. születésnapja alkalmából a Munka Érdemrend arany fokozata kitüntetést kapta meg. A neves néprajztudós fél évszázados gyűjtő és feldolgozó munkát végzett a Nagykun-ságban és a Sárréten.

Bárdosi János, a szombathelyi Savaria Múzeum Néprajzi Osztályának vezetője a Munka Érdemrend ezüst fokozata kitüntetésben részesült a Vasi Múzeumfalvó létrehozása terén kifejtett munkásságáért.

Ortutay Gyula díszdoktor és alelnök. Ortutay Gyula akadémikust, a Magyar Néprajzi Társaság elnökét a Finn Tudományos Akadémia díszdoktorává választotta. 1973 júniusában a kitüntetett Helsinkiben személyesen vette át a diplomát, és a tiszteletére rendezett ünnepségen köszönetet mondott az elismerésért.

Az Antropológiai és Etnológiai Tudományok IX. Nemzetközi Kongresszusa Chicagóban (USA) Ortutay Gyula akadémikust, a Magyar Néprajzi Társaság elnökét az 1973—1978 közötti időszakra alelnökévé választotta.

Tudományos fokozatok

Dr. **Tóth János** építészmérnök benyújtotta a tudományok doktora cím elnyeréséért a „Göcsej és az Őrségek településeinek, építészetének és építészete jövőjének vizsgálata (Történeti, építőművészeti és szerkezeti kérdések Göcsej és az Őrségek népi építészetében)” c. értekezését. 1973. június 25-én az Akadémián megtartott nyilvános vitán opponensek voltak: Dercsényi Dezső, a művészettörténeti tudományok kandidátusa, Gunda Béla, a történelemtudományok doktora és Pogány Frigyes, a művészettörténeti tudományok doktora. Az értekezés alapja Tóth János két megjelent könyve: Göcsej népi építészete (Bp., 1965), Az Őrségek népi építészete (Bp., 1971).

Létay Miklós, a Budapesti Történeti Múzeum múzeológusa 1973 májusában egyetemi doktori szigorlatot tett a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának vizsgabizottsága előtt. Disszertációjának címe: „Óbuda parasztpolgársága 1848—1945”. A tanulmány a Tárgyi Néprajzi Tanszék támogatásával készült, s Óbuda volt mezőváros mezőgazdasággal foglalkozó rétegének anyagi kultúráját és társadalmát írja le.

Szilágyi Miklós néprajz szakos múzeológus, a ceglédi Kossuth Múzeum igazgatója a debreceni Kossuth Lajos Tudományegyetemen 1973 áprilisában egyetemi doktori szigorlatot tett. A Néprajzi Intézet közreműködésével készült értekezés címe: „Halászat az Alsó-Tisza vidékén”.

Zsigmond Gábor, az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos munkatársa a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetemen egyetemi doktori szigorlatot tett 1973 júniusában. A Folklore Tanszék támogatásával készült disszertáció címe: „Beöthy Leó (1839—1886)”.

Személyi változások

Kocsis Gyula, a budapesti Eötvös Lóránd Tudományegyetem néprajz-történelem szakán végzett múzeológus 1973. szeptember 1-től a Néprajzi Múzeum munkatársa lett, s az Ethnológiai Adattár Gyűjtésszervező Csoportjához kapott beosztást.

Dr. **K. Kovács Péter**, a Néprajzi Múzeum Ethnológiai Adattárának osztályvezetője 1973. szeptember 30-án, az intézménynél töltött közel huszonöt évi eredményes munka után nyugállományba vonult.

Kóthy Judit, aki a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz-latin-esztétika szakán befejezte tanulmányait, az MTA Néprajzi Ku-

tató Csoport ösztöndíjas gyakornokaként a Társadalomnéprajzi Osztályhoz 1973. szeptember elsejétől nyert beosztást.

Marosán Lajosné, **Ladvenicza** Ilona, a Néprajzi Múzeum múzeológusa 1973. szeptember elsejétől az intézmény Ethnológiai Adattárának osztályvezetője lett.

Molnár Csilla a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz szakán befejezte tanulmányait, s az egyetem Folklore Tanszékén kapott egyetemi gyakornoki besorolást.

Szanyi Mária, csehszlovák állampolgárságú végzős hallgató, aki a budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem néprajz szakán fejezte be tanulmányait, a Rožnovi (Rozsnyó) Múzeum munkatársa lett.

Dr. **Takács** Lajos kandidátus, a Néprajzi Múzeum volt osztályvezetője 1973. június 15-től az MTA Néprajzi Kutató Csoport tudományos főmunkatársa lett.

In memoriam . . .

P a p p L á s z l ó
(1903—1973)

A Magyar Néprajzi Társaság és a magyar néprajztudomány nevében megrendülve veszünk búcsút Papp Lászlótól, aki 70 éves korában, 1973. május 22-én hunyt el Társaságunknak negyven év óta tagja, hosszabb időn át választmányi tagja volt. Búcsúzunk a kiváló néprajzkutatótól, a tudóstól, aki több területen is újjal, értékessel gyarapította ismereteinket, s ha életének körülményei, lehetőségei az utóbbi negyedszázadban más tudományszakok felé irányították, mégis mindig elsősorban „doctor juris ethnographiae” maradt, amint azt egyik könyvének (Kiskunhalas népi jogélete. Bp., 1941) címlapján olvashatjuk.

Tudományos munkásságának indulásától kezdve [A kecskeméti viselet múltja. NÉ. 22 (1930), 14—16] mai kifejezéssel élve, az interdisciplináris kutatások egyik úttörője. A Kecskemét környéki kutatásaiban az ásatóregész, a levéltári kutató-történész és a néprajztudós eredményei ötvöződtek [Ásatások a XVI. században elpusztult Kecskemét vidéki falvak helyén. NÉ. 23 (1931), 137—152; Adalékok az alföldi ház és tüzelőberendezések történetéhez. NÉ. 31 (1939), 389—390]. Ha ez a munka számára sok keserűséget is okozott, mégis olyan új csapásokon haladt, ami számunkra ma is példamutató. Tudjuk, hogy hatalmas gyűjteményének csak kis töredékét dolgozhatta fel, adta közre, de tervezte nyugdíjbavonulása után

az adatok megszólaltatását, amit csak ő tudott volna elvégezni olyan mélységben, ahogy azt korai munkái sejtetni engedik.

Életében, mint kortársai közül olyan sokaknak, akik a néprajzi kutatást választották élethivatásuknak, döntő szerepet játszott Györffy István, aki figyelmét a népi jogélet és joghagyomány kutatására irányította (Népi jogszokásaink némely kérdéséről. Ethn. 50:68—77). Részt vett a Györffy-szervezte kiskunhalasi gyűjtőtáborban, egyik irányítója volt annak az országos méretű vállalkozásnak, mely jogász szakemberek mozgósításával 85 gyűjtőnek 95 elsőrendű munkáját eredményezte. A háború ugyan e nagyértékű anyag feldolgozását nem tette lehetővé, de a felszabadulás után csakhamar munkához látott és megírta összefoglaló tanulmányát a Magyar Népkutatás Kézikönyvében (A magyar népi jogélet kutatása. Bp., 1948), melyben nemcsak értékeli a Tagányi Károly óta eltelt nagyon gyéren szaporodó eredményeket, de a jövő feladatait is felvázolta. A gyűjtő munka fellendítésére olyan útmutató füzetet (Vezérfonal a népi jogélet kutatásához. Bp., 1948) szerkesztett, mely ma is egyedülálló. Ő maga azonban a további munkában már nem vett részt, amit a néprajztudomány e fontos területe kétségtelenül napjainkig érezhető módon megsínylett.

A törésekkel tele életút minden szakaszát jellemezte a pontos és lelkiismeretes munka, a munkájába vetett hit, mely képessé tette a baranyai egyik legnagyobb megyei múzeumi szervezet magas szintű vezetésére. Ha ebben és a későbbi korszakban a tényleges néprajzi kutatásokra már kevés ideje jutott is, mi mégis mint úttörőt fogjuk mindig számontartani, aki a népi jogélet és joghagyomány területén éppen úgy újat alkotott, mint ahogy több tudományág eredményeinek összefogásával megmutatta a ma is követhető utat.

Szerény, kedves egyéniségét, halk de mindig mélységet takaró szólásait szeretettel őrizzük, munkái pedig nevét fenntartják az utókor számára.

B. I.

M o l n á r G y u l a
(1915—1973)

A Hajdú-Bihar megyei Létavértes református lelkésze, Molnár Gyula 58 éves korában, 1973. április 9-én hunyt el. Közel három évtizeden keresztül jelentős néprajzi kutató munkát végzett, 1963 óta az országos és megyei néprajzi gyűjtőpályázatoknak szinte minden évben díjazottja volt. Több hajdúsági falu gazdálkodását és szokásait feldolgozó, közlésre érett kézírata van az Etnológiai Adattárban, különösen Konyárra vonatkozó gyűjtései jelentékenyek. Az Ethnographiában három közlése jelent meg:

Egy XVIII. századi gyógykovács könyv receptjei (1964:458—462), A „ját-szó” a konyári fiatalság múltjában (1967:592—597), Népi halászat Konyáron (1969:107—119). A magyar néprajzi kutatás Molnár Gyula személyében szerény és megbízható munkását vesztette el. Kézírtos munkáinak közzététele szaktudományunk illetékes intézményeinek halaszthatatlan feladata.

K. P.

Nógrádi Géza
(1932—1973)

Nógrádi Géza néprajz szakos múzeológus, a Sárvári Múzeum igazgatója rövid betegség után 1973. augusztus 25-én hunyt el. 1932. december 28-án született Sárváron, egyetemi tanulmányait az Eötvös Lóránd Tudományegyetem néprajz szakán végezte. 1956-tól a Sárvári Múzeum munkatársa, majd igazgatója volt. Vas megye területén jelentős tárgy- és téma-gyűjtést végzett, különösen a paraszti gazdasági életre vonatkozóan. Szakdolgozatában Bejegyertyános gyűjtőgető-vadfogó életformáját dolgozta fel. Múzeumtörténeti tanulmánya „Adatok a sárvári gyűjtemények történetéhez (Szombathely, 1961) c. jelent meg. „Víznyerés és vízhasználat Nagygeresden” c. cikke (Vasi Szemle, 1968) tematikájában és módszerében is jelentős. Több tanulmánya maradt kéziratban, melyek közül a vasi gazdasági épületekre (présház és pince) vonatkozó a legfontosabb. Nógrádi Géza 1952-től volt tagja a Néprajzi Társaságnak. Személyében a néprajzi múzeológia hasznos munkását vesztette el.

K. P.

Zentai János
(1907—1973)

Ismertetőnk nyomdába adásakor kaptuk a szomorú hírt, hogy Zentai János, a pécsi Janus Pannonius Múzeum ny. múzeológusa 65 éves korában autóbaleset következtében 1973. október 4-én elhunyt (sz.: 1907. december 18.). Több mint négy évtizedes néprajzi gyűjtő és feldolgozó munkásságának első szakaszában mint jelentékeny önkéntes néprajzi gyűjtő hívta fel a szakma figyelmét: 1954—1964 között közel húsz országos szinten is kiemelkedő pályamunkát írt Dél-Baranya paraszti kultúrájának egyes jelenségeiről. 1965-től eredményesen dolgozott a pécsi Janus Pannonius Mú-

zeum Néprajzi Osztályán. Sok tárgy, több ezer fényképfelvétel mellett a múzeum évkönyvében megjelent tanulmányok sora bizonyítja jó megfigyelőképességét, pontos anyagbemutató és mértéktartó következtetéseit. A teljesség igénye nélkül hivatkozunk az ormánsági tojáshímzésről (Ethn. 1962), a cuni szőlőmetszőkésekről (JPMÉ 1962), az ormánsági fejfákról (JPMÉ 1963), az Ormánságban dolgozó hevesi dinnyésekről (JPMÉ 1964), az ormánsági kólészóról (JPMÉ 1965) és az Ormánság nyugati határáról és belső tagolódásáról (JPMÉ 1971) szóló tanulmányaira. Nyomdában van tanulmánya a diósviszlói szőlőhegyi építkezéséről. Nagyobb tanulmányt szándékozott írni a magyarországi sírjelekről. Zentai János az 1940-es években rövidebb ideig, 1955-től folyamatosan a Néprajzi Társaság tagja volt. Emlékét kegyelettel őrizzük.

K. P. –

Tagtársaink közül két jelentős néprajzi gyűjtőtől, tudományszakunk hasznos gyarapítójától búcsúzunk. Elhunyt **Katona Imre** (1885—1973) csongrádi ny. főállatorvos, 1932 óta volt társaságunk tagja. és **Füsti Molnár Bálint** (1902—1973), aki öt évig volt tagtársunk. Emléküket kegyelettel őrizzük.

TUDOMÁNYOS MUNKA

Ethnographia Pannonica II.

Zalaegerszegen rendezte meg az MTA Néprajzi Kutató Csoportja és a Zala megyei Múzeumok Igazgatósága 1973. október 9—13. között a második Ethnographia Pannonica szimpoziumot, melyet a pannóniai térségben folyó néprajzi kutatások megszervezésére 1971-ben, az ausztriai Bernsteinben (Borostyánkő) intézményesítettek. A négy napos tanácskozáson csehszlovák, jugoszláv, osztrák és magyar kutatók vettek részt, összesen 42-en, főként néprajzkutatók, de néhány rokon tudomány is képviseltette magát. Ausztriából érdeklődő egyetemi hallgatók érkeztek. A tanácskozás témája: népi kulturális kapcsolatok a pannon térségben volt.

A szimpoziumot október 9-én délelőtt **Ortutay Gyula** akadémikus nyitotta meg, majd **Ujvári Sándor**, Zala megye tanácselnöke köszöntötte a résztvevőket. Ezt követően **Károly Gaál**, a bécsi egyetem néprajzi tanszékének docense ismertette a pannóniai kutatások céljait és feladatait, továbbá felolvasta **Herta Firnberg** asszonynak, az Osztrák Szövetségi Köztársaság művelődésügyi miniszterének üdvözlő levelét. Az előadások és viták délután kezdődtek, ez alkalommal **Milovan Gavazzi** jugoszláviai professzor elnökletével.

Sorrendben a következő előadások hangzottak el a tanácskozáson: **Balassa Iván**: Die Migration der landwirtschaftlichen Arbeiter und ihre ethnographischen Beziehungen in Pannonien; **Károly Gaál**: Wertunterschiede in der Kultur von Meierhofknechten und Bauern; **Helmut Fielhauer**: Soziokulturaler Wandel in Stadt-Land-Beziehungen am Beispiel der Milchversorgung Wiens; **Ján Mjartan**: Archaische Fischfangsweise im karpatischen Raum; **Kisbán Eszter**: Tagesmahlzeiten im Wandel. Ethnologische Nahrungsforschung im Wege synoptischer Betrachtung von sozialer Skala und verschiedenen Lebensbereichen; **Filep Antal**: Interethnische Beziehungen im Bauwesen der kleinen Tiefebene; **Václav Frolec**: Pannonischer Typ des Bauernhauses in Mähren und seine Kulturräumliche Beziehungen; **Vitomir Belaj**: Die Notwendigkeit und die Mangel der Zusammenarbeit in der Brauchtumsforschung (Am Beispiel der Tiermaskenforschung); **Oldrich Sirovátka**: Zur Methode des Komparativstudiums der Volksprosa mit besonderer Berücksichtigung zum pannonischen Raum:

Milovan **Gavazzi**: Zu einigen Problemen der Volkskulturforschung im pannonischen Raum; **Takács Lajos**: Weiterleben antiker Traditionen in der pannonischen Volkskultur; **Andrásfalvy Bertalan**: Die Auswirkung der Urbanisation auf die Gestaltung von interethnischen Verhältnissen in Transdanubien.

Október 12-én a kutatás keretei között folytatott monografikus faluvizsgálatok beszámolója volt. Osztrák részről Károly **Gaál** foglalta össze az észak-burgenlandi Tadenben fiatal diplomás kutatók által végzett munka eredményeit. Ezt követte a magyar egyetemisták beszámolója, akik **Barabás Jenő** docens vezetésével a nyugat-magyarországi Ládony községben vettek részt közös kutatásban.

A szimpozium a következő megállapodásokkal zárult: Osztrák támogatással lehetőség nyílik az **Ethnographia Pannonica** című folyóirat megjelentetésére. Szerkesztőbizottsága a négy ország nemzeti bizottsága elnökeiből fog állni, a felelős szerkesztő dr. Bertl **Petrei** lesz.

A harmadik szimpozium két év múlva Jugoszláviában, ha ez valamilyen oknál fogva nem lehetséges, Ausztriában ülésezik. A négy év múlva esedékes tanácskozást 1977-ben ismét Zalaegerszegen tartják.

A Zala megyei Múzeumok Igazgatósága lehetőséget teremt a második szimpozium anyagának kiadására.

A következő javaslatok születtek meg: A kutatók tevékenységüket Pannonia területére összpontosítják. Kívánatos lenne egy pannóniai néprajzi atlasz megvalósítása. — A III. szimpoziumon a pannon területről szóló legjobb néprajzi filmeket be fogják mutatni. — A megkezdett falumonográfiákat folytatják. — Fontosnak tartják az etnikai (nyelvi) szigetek kutatását. — Javaslat született tematikus monográfiák készítésére, amelyet a négy ország egy-egy szakembere dolgozna ki, előzetesen megbeszélte témákból. Hasznos lenne ezeket az *Ethnographia Pannonica* c. folyóiratban közölni.

A tanácskozást október 13-án egésznapos kirándulás zárta Göcsejben és Őrségben. A résztvevők meglátogatták a Vasi Múzeumfalut, a szombathelyi szabadtéri néprajzi múzeumot is.

N. I.

Népi hangszerkutatók nemzetközi konferenciája

A népzene kutatás világszerve, a Nemzetközi Népzenei Tanács (International Folk Music Council) kongresszust egy-két évenként rendez. Több szekciója van és a különböző szakterületek tagjai az általánosabb témájú

kongresszusok mellett ugyancsak egy-két évenként konferenciákon tárgyalják meg a speciális kérdéseket. Magyarország az IFMC munkájában nagyvonalúan vesz részt, erre múltja is kötelezi. Az 1964-ben nálunk rendezett nemzetközi kongresszus elnöke **Kodály** Zoltán volt. Éppen ezen a kongresszuson érett meg az egyes kutatócsoportok megszervezésének gondolata: addig ui. csak a rádiós-híradós szekció működött önálló csoportként az IFMC-n belül.

Az egyik legjelentősebb szekció a hangszeres zene kutatásával foglalkozik. A népi hangszerek kutatói 1962-ben Kelet-Berlinben találkoztak először. Ez a találkozó inkább munkamegbeszélés jellegű volt; célja a tervezett „Handbuch der Europäischen Volksmusikinstrumente” c. sorozat irányelveinek kialakítása volt. Az 1967-ben megjelent első kötetnek — mely mintegy mintául szolgál a következő kötetek megírásához — magyar kutató, **Sárosi** Bálint kandidátus, az MTA Népzene kutató Csoportjának főmunkatársa a szerzője. A következő találkozót Brnóban tartották 1967-ben. A népi hangszerek kutatása fiatal, új tudományág; ezért ez a konferencia tipológiai kérdésekkel foglalkozott, hogy a későbbi eredményes munkát megalapozza. Az 1969-ben, Stockholmban tartott konferenciának két fő témája volt: 1. A népi hangszerek akusztikai tanulmányozása, 2. A népi hangszeres együttesek. Ez utóbbi témakörben a vitaindító előadást **Sárosi** Bálint tartotta, tulajdonképpen ekkor került szó először hangszeres együttesekről.

A szekció vezetősége időközben célul tűzte ki, hogy a megrendező ország hangszeres zenéje külön témacsoportként kerüljön megtárgyalásra. Egy összejövetel (1971-ben Csehszlovákiában lett volna) szervezési okok miatt maradt el, így 1973-ban Magyarország került sorra. A Balatonalmádiban május 21—26. közt megrendezett konferencia témakörei a következők voltak: A népi hangszerek történeti ábrázolásainak bemutatása (ikonográfia), A népi hangszerek történeti kutatásainak elvei és módszerei, A magyar hangszeres népzene. A találkozót a vendéglátó megye elnökhelyettese, **Ditrői** József köszöntötte, és a megye jóvoltából az előadások szünetében több alkalommal is a megye szépségeiben gyönyörködhetek a résztvevők. Helyileg a Népművelési Intézet Továbbképző Háza szolgált az előadások megtartására. — A rangos tudományos tanácskozáson 14 európai ország mintegy 60 szakembere vett részt. Koncentrált munka jellemezte a találkozást; az egyes előadásokat magas színvonalú, élénk vita követte. Technikai munkatársként **Sztanó** Pál vívta ki a jelenlévők elismerését. Az MTA Népzene kutató Csoportjának felkérésére a Néprajzi Múzeum Népzenei Osztályának vezetője, **Tóth** Margit kisebb kiállítást rendezett a magyar népi hangszerekből, melynek visszhangja igen ked-

vező volt. Általában kitűnő atmoszféra jellemezte végig a konferenciát, mely elsősorban a találkozó szervezőjének, Sárosi Bálintnak, de fáradhatatlan két segítőtársának: **Koller Évának** és **M. Tari Lujzának**, az MTA munkatársainak is érdeme.

Az 1975-ben tartandó legközelebbi konferencia színhelye Svájc, ahová a jelenlévő kutatókat a találkozó szervezője, dr. **Brigitte Geiser** hívta meg.

T. M.

Tanácskozások a paraszttársadalom átalakulásáról

A néprajz szakos múzeológusok 1973. május 9-én szakmai-ideológiai továbbképzésen vettek részt a Nemzeti Galériában. A parasztság vizsgálatának történeti, társadalmi és kutatómódszertani vonatkozásairól szóló megbeszélés első előadója **Hanák Péter** osztályvezető volt, aki „Új kutatások a parasztság és a munkásosztály viszonyáról a XIX. században” címmel számolt be arról a történeti és szociológiai jellegű kutatásról, amely a múlt század második felében a budapesti ipari munkásság kialakulásával, összetételével, származásával, szakképzettségével, vallási és nemzeti-ségi megoszlásával kapcsolatos. Az MTA Történettudományi Intézetében végzett vizsgálat alapja húszezer munkakönyv. A még publikálatlan anyag segítséget ad fontos kérdések megvilágításához, így milyen mértékben külföldi eredetű a magyar munkásság, a parasztság melyik rétegéből jött az ipari munkásság többsége? — A másik előadó, **Sárkány Mihály** tudományos munkatárs „Interdiszciplináris törekvések a jelenkori európai parasztság megismerésére” című referátumában beszámolt azokról a törekvésekről, amelyeket a bécsi Társadalomkutató Központ — az európai vizsgálatok összefogására — igyekszik érvényesíteni. Ismertette az oslói és moszkvai tanácskozások után kialakított munkatervet, továbbá azokat a kutatási módszereket és lehetőségeket, amik a rurális közösségek regionális és összehasonlító vizsgálatára ma alkalmazhatók vagy kikísérletezésük folyamatban van.

A Néprajzi Múzeum Szakkörének 1973. május 24-én megtartott ülésén Eugene Pendleton **Banks** professzor (Wake Forest University, USA) számolt be Jugoszláviában és Romániában folytatott kutató munkájáról „Értékrendszer és kulturális ecológia a modernizálódó paraszttársadalmak tanulmányozásában” címmel. Banks professzor korábbi Karib-tenger melletti és burmai kutatásai után 1967-ben Jugoszláviában egy dalmát falut vett vizsgálat alá elsősorban az interakció, vagyis a hagyományos kultúra

és változó környezete közötti összefüggések megállapítására. 1972-től a románai Arges környékén nagyobb falucsoporton belüli kulturális változásokat kérdőíves interjú módszerrel mérte fel. E kutatás érdekessége, hogy román kutatók párhuzamosan, hagyományos néprajzi és helytörténeti módszerekkel is folytatnak vizsgálatot e területen. A két kutató bázis eredményeit közösen publikálják.

K. P.

Új kérdőívek

A Néprajzi Múzeum és a Szabadtéri Néprajzi Múzeum egységes elvek alapján készült új kérdőív-sorozat kibocsátását kezdte meg az 1973. évben. A sorozatban kb. száz, könnyen és gyorsan megválaszolható kérdőív kiadását tervezzük, amelyekkel elsősorban a Szentendrén épülő központi Szabadtéri Néprajzi Múzeum építését és berendezését szolgáló adatokat kívánunk gyűjteni és gyűjtetni. A kérdőívet a Szabadtéri Néprajzi Múzeum igényeihez alkalmazkodva folyamatosan bocsátjuk ki.

A sorozat azonban nemcsak számunkra, hanem a Néprajzi Társaság önkéntes gyűjtő tagjai számára is hasznos. Az egyes témák feldolgozása igen alapos, igényes, így a kérdőíveket még tapasztalt és tájékozott gyűjtők is felhasználhatják egyéni témájuk, érdeklődési körük kutatásában. Ezenkívül a kérdőív-sorozat tágíthatja a gyűjtők érdeklődési körét, és olyan új témákra hívhatja föl a figyelmet, amelyek eddig a legtájékozottabb gyűjtők látókörén is kívül estek.

A beérkezett válaszanyagot minden év végén elbíráljuk, és a legalaposabb munkát végzőket jutalmazzuk. Az elbírálás és jutalmazás az Országos Néprajzi és Nyelvjárási Gyűjtőpályázattól függetlenül történik.

Kérjük azokat, akik szívesen bekapcsolódnának a kérdőíves gyűjtőmunkába, és még nem tagjai az Országos Önkéntes Néprajzi Gyűjtőhálózatnak, jelentkezzenek levelükkel. Címünk: Néprajzi Múzeum, Ethnológiai Adattár Gyűjtésszervező Csoport, 1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40.

Az elbírálás és a jutalmazás egységesítése és megkönnyítése érdekében, valamint a Szabadtéri Néprajzi Múzeum igényeit figyelembe véve, egy-egy időszakban csak egy, esetleg két témakörben küldünk ki kérdőíveket. Jelenleg az 1. és 8. számú kérdőív kiküldése folyik.

1973. szeptember 30-ig megjelent kérdőívek:

1. **K. Csilléry Klára:** Szobabelsők. A kérdőív a szobák elrendezésére, a bennük végzett munkafolyamatokra és a bútorok használatára vonat-

kozó kérdéseket tartalmaz. Fontos, hogy a gyűjtőmunka közben felfedezett szép, értékes tárgyakról a gyűjtő feljegyzést készítsen, és ezt a múzeumba eljuttassa. (Ez a megjegyzés vonatkozik a többi, tárgyi emlékekkel foglalkozó kérdőívre is.) (Bp. NPI soksz. 1973. 12 oldal, 23 rajz.)

2. **Balassa M. Iván:** Épületfalak. A kérdőív a különböző falrakási módokat tárgyalja részletesen és áttekinthetően. (Bp. NPI soksz. 1973. 25 oldal, 12 rajz.)

3. **Juhász Antal:** Tanyai telekredezés. A tanyak keletkezésének körülményeire, a tanyákon folyó gazdálkodás és életmód kérdéseire kér választ. (Bp. NPI soksz. 1973. 7 oldal, 2 rajz.)

4. **Selmezi Kovács Attila:** A csűrök építése és használata. Az ország nagy részén elterjedt gazdasági épület részletes, sok szempontú feldolgozásához tartalmaz kérdéseket. (Bp. NPI soksz. 1973. 13 oldal, 7 rajz.)

5. **Paládi-Kovács Attila:** Az abara. A címben szereplő szénatároló építmény fő elterjedési területe az ország északkeleti része. (Bp. NPI soksz. 1973. 10 oldal, 4 rajz.)

6. **Balassa M. Iván:** Méhesek. A népi méhészkedés különböző típusairól és a velük kapcsolatos hagyományokról kér adatokat a kérdőív. (Bp. NPI soksz. 1973. 10 oldal, 15 rajz.)

7. **Boross Marietta:** Kertészeti építmények, csöszkunyhók. Ezen épületek építési, berendezési és társadalmi vonatkozású adataira kérdez. (Bp. NPI soksz. 1973. 7 oldal, 7 rajz.)

8. **Varga Zsuzsanna:** Szakrális emlékek. A népi vallásosság emlékeinek összegyűjtéséhez ad útmutatást a kérdőív. (Bp. NPI soksz. 1973. 8 oldal.)

9. **Kecskés Péter:** Présházak és pincék. A szőlő feldolgozásával és a bor tárolásával kapcsolatos épületek emlékműanyagára kérdez. (Bp. NPI soksz. 7 oldal, 3 rajz.)

10. **Gráfik Imre:** Folyami vontatás állati erővel. A hajóvontatás munkaszervezetére vonatkozó kérdéseket tartalmaz. (Bp. NPI soksz. 1973. 7 oldal, 3 rajz.)

11. **Gráfik Imre:** Csúszójárművek. A kérdőív a teherszállítás és közlekedés legkezdetlegesebb módjaival, a csúsztatás elvén alapuló szállítással és szállítóeszközökkel foglalkozik. (Bp. NPI soksz. 1973. 9 oldal.)

Néprajzi filmek a Sárközből

Az 1973. évi nyári néprajzi filmes gyűjtőtábort június 24. és július 1. között a szekszárdi Babits Mihály Megyei Művelődési Központ rendezte meg Decsen, immár harmadszor. A témajavaslatok a korábbi munka alapján készültek, részben azok kiegészítésére került sor, ugyanis már rendelkezünk kb. öt órányi vetítési idejű anyaggal.

A következő témajavaslatokat adtuk ki: 1. Decsi háztípusok, 2. Élet a szállásokon, 3. Szőlőtermesztés — pincemúzeum, 4. Padlás-múzeum, 5. Őcsény, 6. Sárpilis, 7. Alsónyék, 8. Szeremle (5—8. kutatóközpontok összehasonlító településnéprajza), 9. Paprikatermesztés, 10. Sárközi gabona- és paprikamalmok, 11. Piacozás a Sárközből, 12. A teherhordás kézi eszközei, 13. Állattartás (lábasjószág- és baromfitartás), 14. A konyhakert, 15. A szövőszék. 16. Himzésfajták, 17. A Sárköz mesterei (kovács, szíjjártó, hognár), 18. Sárközi öregek portréi, 19. A forgatás idején zajló népszokás. 20. Decs mai élete (tsz-ek, Sárközi Népművészeti Szövetkezet).

1973-ban nemcsak Tolna megyében működő amatőr filmek vettek részt a táborban, hanem Békés, Borsod, Fejér, Heves, Pest és Szabolcs-Szatmár megyékből is jöttek.

A javasolt húsz témából leforgatták az 1., 2., 4., 11., 12., 15., 16., 17. kisfilmet, továbbá a 3. és 13. első részét. A 20. témáról 30 perces összeállítás készült. Minden témához vettünk fel hangot is, valamint az előző évben nem jól sikerült hangokat is pótoltuk.

A nyolc nap alatt a részt vevő 45 fő rendkívüli lelkesedéssel dolgozott. A Művelődési Központ biztosította, hogy párhuzamosan is lehessen forgatni, s lehetett laborálni, vágni és hangosítani is.

A záróünnepségen a helyi és megyei vezetők is végignézhették a 11 darab kb. 30 perces kisfilmet.

R. A.

Néprajzi tanulmányúton Indiában

A magyar—indiai kulturális csereegyezmény 1971—1973. 14. pontja alapján 1972. december 18. és 1973. március 16. között néprajzi tanulmányúton három hónapot töltöttem Indiában. Az University Grants Commission vendége voltam, mely intézmény a 71 indiai egyetem központi szervezete. Vendéglátók a kért 8 város helyett 14 egyetemi központot jelöltek ki, ezek meglátogatása egyben indiai körutat is jelentett. Így a következő egyetemi városokat és fontosabb emlékhelyeket kerestem fel:

Agra — Fatehpur, Aligarh, Amritsar — Gordvara Bir Baba Buddha — Taran-Taran, Bhubaneswar — Konarak — Puri, Bombay — Elephanta, Calcutta, Delhi, Hyderabad — Golconda, Madras — Kanchipuram — Mahabalipuram, Patne — Rajgir — Halanda — Bodhgaya, Santiniketan — Sriniketan, Srinagar — Gulmarg — Pahalgan, Trivandrum — Padmanabhapuram — Poonmodi — Thekkady, Varanasi — Sarnath.

Delhit kivéve nem volt olyan egyetemi város, melynek határában néhány helységet meg ne néztem volna, összesen 36 falut. Az alábbi négy törzsi települést is meglátogathattam: **szantal** (a legnépesebb, legismertebb és egyben legcivilizáltabb törzs Santiniketan körzetében), **kutin-kond** (Bhubaneshvar körzetében jellegzetes törzs), **lambara** vagy **banjara** (nagy területen szétszórta vándorló népcsoport Hyderabad környékén), **manan** (legkisebb és legismeretlenebb népcsoportok egyike Trivandum körzetében).

Hármas célkitűzéssel mentem Indiába, s ez már önmagában is indokolja munkám módszerét. Először is a 17 éve folyó egyetemi, „Ázsia népei” című kollégiumhoz igyekeztem korszerű tájékozódást szerezni, mivel Indiával foglalkozó néprajzi szakkönyvvvel alig rendelkezünk, és a mindennapi élet változásairól is kevesebbet tudunk; ennek megszerzése érdekében kellett nagy körutat tennem. Bármely szakember könnyűszerrel felismerhetné benne az ún. „vasárnapi” gyűjtés módszerét, tehát a futó látogatások elégtelenségét. Ám ami hazai terepen, kivált kellő gyakorlat után már nem engedhető meg, az itt és az adott célkitűzés kedvéért követhető. Az általános néprajzi tájékozódás megszerzése teljes mértékben sikerült is. Eredményei természetesen nemcsak az egyetemi, hanem más előadásokban és a publikációkban is jelentkezni fognak. (Katona Imre 1973. május 23-án a Néprajzi Társaság Folklor Szakosztályának ülésén vetített képes előadást tartott indiai útjáról: Szerk.)

A következőkben több szerzős gyűjteményes kötet jelenik meg a mai Indiáról, melynek egyik fejezetét (a mai falusi életről szólót) nekem kell megírnom. Többek között ennek érdekében is hasznos volt látogatásom. Szakirodalommal kiegészítve (az általam készített több száz felvétellel együtt) megítélésem szerint e munkám is eredménnyel zárult, ha ilyen kutatást egyáltalán valaha is le lehet zárni (Indiának félmilliónál is több faluja és 3000 városa van).

Elsősorban folklorista lévén, a rövidebb lírai és egyéb alkalmi műfajok gyűjtését is programomba iktattam. Az említett törzseknél, de néha városokban is gyűjtöttem magnetofonnal. A mintegy 85 népdal (s néhány prózai alkotás) nagyobb része hiteles és népi, kisebb része iskolás, vallásos vagy hivatásos költői, zenei eredetű, de szociológiai szempontból így

is tanulságos elterjedtségük. A szöveg és dallam rögzítése mellett a funkciót, a daltanulást, a lírai népköltészet műfaji összetételét is vizsgálhattam. A gyűjtés nem következetesen végigvitt, gyenge pontja példaként a szövegek fordítása. Ez azonban jobbra nem tölem függött, és igyekeztem adataimat szakirodalom megszerzésével, illetve kicédulázásával is kiegészíteni.

Könyvtári munkám nem befejezett ugyan, de már eddig is számottevő. Rendszerint a vendégül látó egyetem vagy tanszék szakkönyveit néztem át, s kisebb részben ki is céduláztam. Emellett a számunkra legfontosabb 300 indiai néprajzi szakkönyv adatait is összeszedtem, amit hivatalos és szakmai szerveink rendelkezésére fogok bocsátani.

India minden szempontból nehezen megismerhető társadalma rendkívül tagolt, mégsem tiszta típusú osztálytársadalom: a vallás összefonódott a mindennapi tevékenységgel, bár újabban elválasztották az államtól. A társadalmi különbségek nemcsak vagyoni, hanem kulturális és egyéb szempontból is rendkívül nagyok: a gyűjtögető és vadász életformából most kilépő törzsektől a modern, európai típusú nagyvárosig minden egy helyen és egyidőben adott. Népek, nyelvek, kasztok, vallások és kultúrák, különféle társadalmi alakzatok torlódtak itt egymás fölé és alá anélkül, hogy egészséges kiegyenlítődés vagy összeolvadás történt volna. Mi kutatók, alig lettünk készen egy bizonyos, korlátozott ismeretanyag megszerzésével és a belőle levonható általánosításokkal, máris revideálásra kényszerített egy újabb táj, egy másik társadalmi csoport vagy vallás, foglalkozás. Külön probléma a hosszas és többszörös gyarmati múlt. India minden elképzelhető fejlődési szakaszra, társadalmi formációra eleven és mai példával szolgál, nyitott történelemkönyv és néprajzi példatár: ugyanakkor az ún. ázsiai termelési mód klasszikus példája is, így tudományos fontossága szinte felbecsülhetetlen.

Az indiai értelmiség meglepően jól képzett, de létszámuk nagyon kevés. A néprajzon belül maradván, az indiai szakemberek egyoldalúan angol—amerikai orientációjúak (könyvtáraikban is csak ilyen szakkönyvek vannak), nem ismerik a többi európai ország tudományos eredményeit. Érdeklődésük részben történeti, részben szociológiai irányultságú, az anyagi kultúra kutatása szinte teljességgel elhanyagolt. A folklór inkább az irodalomhoz és a művészetekhez tartozik. A néprajzi szakemberek sokféle iskolát végeztek, azonban nem ismerik eléggé egymást. Két példa erre: Varanasiban az egyetem művészeti tanszékének professzora, továbbá a helyi kutatóintézet igazgatója nem ismerték egymást, látogatásom hozta őket össze. Bose: *Tribal Life in India* c. könyvének megjelenéséről egyet-

len szakember sem tudott, holott a könyv Delhiben 1971-ben hagyta el a nyomdát és a szerző közismert tudós.

Az indiai néprajzi kutatás erősen elméleti, társadalmias jellegű, pedig Indiának — tekintettel a 600 milliós lakosság 75⁰/₀-át kitevő parasztságra — európai szabású néprajzra volna inkább szüksége. India még sokáig nem nélkülözheti a külföldi szakemberek segítségét, elsősorban a munka mennyisége miatt. A szédítő arányokra jellemző, hogy háromszáznál több törzs él ma is szétszórtan India több államának területén, ezek nagyobb része saját nyelvét beszéli, nincs írásbeli kultúrájuk, mivel a merev kasztrendszer nem tette lehetővé beolvadásukat. India igazi őslakói a legkülönbözőbb fejlődési fokon rekedtek meg, és mai átalakulásuk is roppant tanulságos az ország történelmének megismerése szempontjából. Ezek a törzsek törvényszerűen hindu és soha nem muzulmán vallást vesznek fel.

Utam során az University Grants Commission és helyi megbízottjai mindenben segítségemre voltak. Jellemző a jó szervezésre, hogy az előre sokszorosított és szétküldött programon semmit nem kellett változtatni. De külön köszönet illeti azt a több tucat kiváló, lelkes szakembert és egyben újonnan megismert jó barátot, akik biztosították munkám zavartalan-ságát.

K. I.

Néprajzos szemmel Nyugat-Európában és Észak-Amerikában

1973. augusztus 15. és október 13. között sorra került külföldi utam egyik célja az volt, hogy részt vegyek az Antropológiai és Etnológiai Tudományok IX. Nemzetközi Kongresszusán, illetve a kongresszushoz kapcsolódó előzetes konferenciákon, ezek egyikén szintén előadást tartottam. Másik feladatként kaptam, hogy az angliai Manchesterben rendezett magyar szecessziós kiállításon előadást tartsak a századforduló angol művészete és a magyar népművészet felfedezésének összefüggéseiről. Látogató útlevéllal utaztam, így számos más városban is meg tudtam állni, ahol a múzeumi kiállításokat, sok esetben a raktári anyagot a magyar népművészetrel való összehasonlítás szempontjából nézhettem meg, főleg a magyar népi kerámia szemszögéből.

Svájcban Zürich volt első állomásom, itt a Landes Museumban nemcsak a kiállítást láthattam, hanem az igen gazdag és korai ólomházas és fajansz kerámiagyűjteményt, valamint a jelentős kályhacsempe-gyűjteményt is. A gyűjtemény vezetője, R. **Schnyder**, aki az európai kerámia-kutatás egyik legfontosabb fórumának, a svájci kerámiabarátok folyóira-

tának szerkesztője. St. Gallenben olyan szerencsém volt, hogy a környékbeli naív parasztfestmények rendkívül szép kiállításának utolsó napján jelen lehettem, s megismerkedtem a svájci festett népi bútorokról szóló könyv szerzőjével, **W. Gut**-tal is. — Bernben a múzeumigazgatóval, **R. Wyss**-sel — aki a svájci népi kerámiáról megjelent könyv szerzője — bár nem tudtam megismerkedni, de a kiállítás és kerámiagyűjtemény készítő központok szerint elrendezett áttekinthető anyagát láthattam. — Genfben a „Kerámia Nemzetközi Akadémiája” múzeumát tekintettem meg a Palais de l’Ariana-ban.

Franciaországban először egy rendkívül festői városkában, az Orange melletti Vaison la Romaine-ben több kisebb kerámikus műhelyét látogattam meg. — Párizsban a francia ólomázas kerámia legfőbb központjának, a beauvais-i kerámiának időszakos kiállítását néztem meg a sévrès-i kerámiamúzeumban. A múzeum raktári anyagát **A. Foÿ** múzeológus mutatta meg. — Az új Musée des Arts et Traditions Populaire-ben készülő kiállításokat tanulmányozhattam. Itt a leltározásnál használt fogalmakat értelmesebb szótárszerűen tárolják és kódszámokkal jelzik, azonban e következetesség ellenére a raktározás áttekinthetetlen, a kiállítás pedig se nem elég tudományos, se nem elég népszerű. — A Musée de l’Homme óriási anyagában igen sok és fontos kerámiatárgy is van. A nevezetes kínai régészeti kiállítás kerámia szempontjából is tanulságos, míg az egyiptomi régészeti kiállítás módszeres csoportosításával tűnt ki.

Az Egyesült Államokban Chicagóból azonnal Oshkosh-ba utaztam, az előkészítő konferenciák egy részének színhelyére. **E. Fuchs**, New York-i egyetemi tanár vezetésével az ifjúság kérdéseit kutató csoport megbeszélésén vettem részt, s „Az ifjúság közössége egy erdélyi fauban” c. tartottam előadást. E konferencia előadásai „Fiatalság a változó világban” c. angol nyelvű tanulmánykötetben fognak megjelenni.

Az ICOM keretében a Milwaukee Múzeumban tartották a néprajzi múzeumok bizottságának konferenciáját, ahol a tárgygyűjtés etikai problémáival foglalkoztak, s e kérdésről közös határozatokat hoztak. A múzeum közművelődési és oktatási szempontból rendkívül jól rendezett gyűjtemény, a kiállítások menetében a természettudományos, néprajzi és történeti anyagot összehangolják, de helyenként a bemutatás naturális. A kiállítás megvalósításában jelentős érdeme volt **Borhegyi Istvánnak**, a múzeum korán elhunyt igazgatójának. Milwaukee-ban a múzeum baráti körének tagja, **C. Moebius** igen szívesen fogadott, aki az iszlám kerámia gyűjtője és kutatója.

A chicagói kongresszuson főleg azokon az üléseken vettem részt, ahol az előkészítő konferencián már jelen voltam. Itt az Art Institute kiállítá-

sai közül a Chicago környéki európai eredetű lakosság szőttes és rátétes ágyterítőinek bemutatója volt jelentős. Mint utóbb megtudtam, ez a kiállítás egy hasonló jellegű ontariói szőttesgyűjtemény nyomán készült. Chicagóban láttam a gazdag anyagú Field Museum és az egyetemi Oriental Institute kiállításait.

Detroitban a Ford-művek által alapított Greenfield Village Museum-ot, az USA legnagyobb szabadtéri múzeumát, az ország egyik legjelentősebb „Americana”-gyűjteményét láttam. Americana-nak nevezik az Egyesült Államok európai eredetű lakosságának jórészt XIX. századi tárgyait. E múzeum néprajzi és technikatörténeti gyűjtemény. Hatalmas csarnokban nemcsak az autóipar emlékei láthatók, hanem mezőgazdasági szerszámok, háztartási eszközök, hangszerek stb. történeti sorrendben. Az amerikai fazekasság emlékei is nagy anyagban és jól csoportosítva láthatók, s a két fazekasműhely közül az egyik jó minőségű reprodukciókat készít. — A művészeti intézet, a Ditroit Art Institute kiállításait és a helyi történeti múzeum gyűjteményét is megtekintettem. Utóbbi beépített utcatorok is tartalmaz, ugyanis a szanalásra kerülő városrészt jellegzetes épületegyütteseit áttelepítik a gyűjteménybe. — A Detroit Children's Museum célja színvonalas népszerűsítő és oktató ismeretterjesztés a gyerekek körében. Itt dolgozik Edna **Jellinek** magyar származású kolléganő, aki korábban az International Institute munkatársa volt. E Nemzetközi Intézet Detroit soknemzetiségű lakosságának — köztük magyaroknak is — rendez kiállításokat, tanfolyamokat és műsorokat.

Kanadában a torontói Royal Ontario Museum-ban tekintetem meg a nagyszerű kínai kerámiagyűjteményt és egy modern hangvétellő textiltörténeti kiállítást Cut my Cote (Szabj nekem kabátot) címmel. Utóbbi kiállítás mondandója rendkívül tanulságos: a szövőszék típusa, a szőttes szélessége és az öltözet szabásának összefüggését szemlélteti nemzetközi síkon (e kiállítás magyar érdekessége, hogy egy bihari cifraszűrről indít). A gyűjtemény gondozója, **Molnár-Gervers Veronika** a szűrről közeljövőben angol nyelvű könyvet publikál, közel-keleti kutatásai alapján a nemzékészítés módszerével is foglalkozik.

Újra az Egyesült Államokba utazva, New Yorkban a Metropolitan és a brooklyni múzeumot tekintetem meg, ahol egyrészt az iszlám ólomázás kerámiát, másrészt a Pennsylvania államban lakó német telepések ólomázás, „tulipános” cserépedényeit tanulmányoztam. Washingtonban is az utóbbi téma érdekelt, s a Smithsonian Institute múzeumában, a National Museum of History and Technology-ban láttam az amerikai fazekasság összegző anyagát és annak újkori régészeti emlékeit is. A raktári anyagot S. H. **Myers** múzeológus mutatta meg.

Rövid philadelphiai múzeumi látogatás után New Haven-be utaztam, ahol egy jelentős néprajzi archívumot, a Human Relation Area Files gyűjteményét (az emberi kapcsolatok területi cédulakatalógusa) látogattam meg. Vezetőm itt S. **Khera**, az intézet egyik munkatársa volt.

Visszatérve Európába, a londoni British Museumban főleg kerámia anyagot tanulmányoztam. Az újkori osztály vezetőjének, H. **Tait**-nek engedelmével a gyűjtemény raktári anyagát is megtekinthettem, ahol jelentős XVI—XIX. századi angol ólommázás kerámia kapott helyet. — A Victoria and Albert elnevezésű ipartörténeti múzeumban a kiállítás kerámia anyagát vizsgáltam. — A British Museumból kivált etnológiai gyűjtemény, a Museum of Mankind másik épületbe költözött. A régi épületben időszaki kiállításokat rendeznek (afrikai fazekasság, isten-királyságok Afrikában, fából faragott összobrok). E kiállítások korszerű megjelenése és tudományos következetessége példamutató.

Angliai tartózkodásom hét pontja közül először a tengerparti Eastbourne-ban voltam, ahol a helyi múzeumban romániai művészeti kiállítást láthattam. Chichesterben megnéztem az egy sarkán kiállítászerűen kialakított katedrális. A közeli Fishbourne-ban egy római villa maradványai fölé korszerű kiállítási csarnokot emeltek.

Cardiffban a wales-i Nemzeti Múzeum anyagát tanulmányoztam, s láttam a St. Fagans szabadtéri múzeumot. Utóbbi gyűjtemény egy földesúri kastély mellé telepített népi építészeti bemutató, a házak és bútorok nagyobb része XVII—XVIII. századból való. A kastély egyik termében faesztergályos műhely termékeiből rendeztek kiállítást.

Lancasterben az új egyetem Comenius Intézetében M. **Ives** előadó ajánlására C. **Parrott** professzor elnökletével kisebb hallgatóságnak a magyar népviseletről tartottam előadást.

Manchesterben a magyar kiállítás keretében „*Ruskin, Morris, Crane és a magyar népművészet felfedezése*” c. előadásomat tartottam meg. A magyar szecesszióval foglalkozó kiállítás az angol prae-rafaelita festők terme mellé került, így mondandómban hivatkozhattam mindkét kiállítás anyagára, továbbá a magyar kerámiánál a hasonló stílusú angol tárgyakra. Ugyancsak Manchesterben tekinthettem meg Thomas Greg-ről elnevezett kerámiagyűjteményt, ahol M. **Parkinson** volt vezetőm.

Stoke of Trentbe, a staffordshire-i angol kerámiaipar központjába is M. Parkinson javaslatára és kíséretében utaztam. Itt ólommázás kerámiában gazdag múzeumot, továbbá újkori ásatási anyagot és egy kerámiamanufaktúra műhelyét tanulmányozhattam. Az újkori régészeti kutatás (post-medieval archeology) jelentősége Angliában egyre nő, s e témának folyóirata és sok kiadványa van.

Tanulmányutam mind múzeológiai, társadalomnéprajzi, mind pedig szűkebb témám szempontjából rendkívül hasznos volt. Arra törekedtem, hogy élményeimet minél jobban dokumentáljam, így katalógusokat és könyveket vettem, múzeumokban fényképeztem, s színes diákat is vásároltam. Tapasztalataimat részletesebben a szakfolyóiratokban adom közre.

K. M.

KIADVÁNYOK

Szücs Sándor Emlékkönyv

Szolnok megye Múzeumainak Évkönyve 1973-ban Szücs Sándor születésének 70. évfordulójára, a Györffy István Nagykun Múzeum volt igazgatójának tiszteletére jelenik meg. A kötet első része Szücs Sándor munkásságával és a karcagi múzeum fejlődésével foglalkozik. **Balassa Iván**: Szücs Sándor az etnografus és **Péter László**: A karcagi múzeum előtörténete Szücs Sándorig c. tanulmányai mellett a jeles tudós irodalmi munkásságának jegyzéke szerepel.

A kötet a következő tanulmányokat tartalmazza: **Balassa Iván**: A karcagi Nagykun Múzeum leltára 1921-ből, **Selmeczi László**: Adatok és szempontok a kunok régészeti kutatásához Szolnok megyében, **Mándoky István**: A kun miatyánk, **Bellon Tibor**: Adalékok a karcagi csárdák keletkezéséhez, **Dorogi Márton**: Sárréti és nagykunsági adatok a kacagány viseletről, **Szabó Lajos**: A „Mirhó Gáttjának építése”, **Betkowski Jenő**: Képek az egykori szolnoki fahajózás történetéből. Teletetés, **Filep Antal**: Az alföldi népkutatás úttörője, Kiss Bálint, **Molnár Balázs**: Jászkunsági betyárokról és Ambrus Sándor veszett-állatorvosról, **Diószegi Vilmos**: A táltos alakjának földrajzi elterjedéséhez, **Györffy Lajos**: Feliratos butélák a türkevei Finta Múzeumban, **Vargyas Lajos**: A „Csudahalott”-ballada egy változata, **Ujváry Zoltán**: A temetést parodizáló színjátékszerű szokások kérdéséhez, **Szabó László**: A társadalom néprajzi kutatásának terminológiájához, **Szilágyi Miklós**: Tiszaverés, **Dankó Imre**: A kövázás görék, **Füvessy Anikó**: Aratási és cséplési szerződések Tiszafüredről, **Kaposvári Gyula**: Szolnok megye mezőgazdaságának helyzete a felszabadulás előtt, a felszabadulás időpontjában és a felszabadulás után 1948 végéig. Györffiné **Kovács Ilona**: A tehéntej feldolgozása, szokása és hiedelmei Karcagon. **Kaposvári Gyula**: A Szolnok megyei Múzeumok Igazgatóságának munkája 1962—1972.

K. P.

Vésztő története című monográfiáról

Az utóbbi években megélnékült a Sárret történeti és néprajzi kutatása: részben Hajdú-Bihar, részben Békés megye kutatói vázolták már a tennivalókat, tudományos tanácskozásokon és publikációkban mérték fel az eddigi eredményeket. Az 1973. év végén megjelenő „Vésztő története” című monográfia, **Szabó** Ferencnek, a Békés megyei Levéltár igazgatójának szerkesztésében — **Leiner** Gyula vésztői tanár szerkesztő közreműködésével — készült, a megélnékült kutatómunka első eredménye.

A községmonográfiával szemben támasztható igényeket elsősorban a természeti környezetet, illetve a község politikai, gazdasági és társadalomtörténetét bemutató fejezetek elégíthetik ki. Önálló tanulmányok foglalkoznak a környék természetföldrajzával (**Andó** Mihály), növény- (**Bodrogközy** György) és állatvilágával (**Marián** Miklós), valamint a gazdaságföldrajzi viszonyokkal (**Palotás** Jolán). A régészeti eredményeket **T. Juhász** Irén ismerteti, a középkori anyagot **Kristó** Gyulával közösen.

A község újjátelepedésétől 1849-ig **Rákos** István, az első világháborúig **Szabó** Ferenc, a felszabadulásig **Leiner** Gyula, a fordulat évéig pedig **G. Vass** István foglalta össze a helytörténeti anyagot. A közoktatás, közművelődés történetének ismertetése **Mike** Jánosné munkája.

A kötet néprajzi része csak néhány fontos témát alaposan feldolgozó fejezetet, s nem monografikus teljességet jelent. A hagyományos földművelést **Nagy** Gyula mutatja be a tőle megszokott gondossággal és alapos-sággal. Az állattartást **Varga** Gyula tanulmányozta, kiaknázva a levéltári forrásokat is. Néprajzi érdeklődésre tarthat számot a vésztői határ és a földrajzi nevek ismertetése (**Domokos** Zsuzsa), valamint a lakosság antropológiai arculatának bemutatása (**Farkas** Gyula és **Varga** Imre). Mindenképpen vesztesége a kötetnek, hogy a halászatról, a gyűjtögetésről, a népi építkezésről és lakáskultúráról szóló fejezetek — jöllehet ezekre is szerződést kötött a kiadást vállaló Nagyközségi Tanács — nem készültek el.

Az 520 lapos, 80 lapnyi képmelléklettel készülő kötet ára előreláthatólag 100.— Ft lesz. Megrendelhető Vésztő Nagyközségi Tanácsnál.

Sz. M.

Készülő kiadványok a romániai Kovászna (Háromszék) megyében

A Megyei Tükör 1037. számában (1973. aug. 26.) **Seres** András: „Kifejezi népünk szellemi-erkölcsi személyiségét”, a népművészet és az amatőr képzőművészet Kovászna megyében című tanulmányában olvashatjuk az alábbiakat:

... A vidékünkön gyűjtött legszebb népdalokból, a terjesztést szolgáló kisebb terjedelmű kiadványok jelentek meg: **„Felsütött az esthajnali csillag”** (Benczédi Huba kézdiszentléleki gyűjtéséből) és a **„Kimentem a se-lyemrétre kaszálni”** (László Attila felsőrákosi gyűjtéséből), melyeket festett bútormotívumokkal illusztráltak. Kiadás előtt áll **Albert** Ernőnek egy balladás kötete és **Almási** Istvánnak egy futásfalvi népdalgyűjtése. A népköltészet gyűjtésére megyszerte mintegy tíz folklórkört szerveztünk, s ezeket megfelelő szakirányítással, kérdőívekkel próbáljuk ellátni. Figyelemre méltó a Polyánban **Kerezi** András által vezetett Ikarus-klub folklórgyűjtő csoportjának munkája. A folklórgyűjtés irányításában az utóbbi időben a helyi sajtó is részt vállalt. A népi alkotások háza ez év február 25-én Vargyason, március 2-án Szentléleken, március 25-én Szitabodzán folklórversenyt rendezett. Az említett helységek és a környező falvak énekesei, mesemondói, népi verselői vettek ezeken részt. A cél az volt, hogy feltérképezzük legjobb népdalénekesünket, mesemondóinkat, népi verseiönket, az anyagot rögzítsük, majd az értékesebbjét színpadra állítsuk. Az összegyűjtött anyagot az újabban felállított dokumentációs tárban kívánjuk megőrizni. Szeretnénk, ha ezek a népi tehetségek a jövőben megrendezendő folklórfesztiválokra is fellépnének.

Vitás kérdések tisztázására jó lehetőséget nyújtottak a bálványosi folklórfesztivál és a kovásznai juhászünnepély alkalmával megrendezett népművészettel, népszokásokkal, népköltéssel kapcsolatos tudományos értekezletek, ahol neves szakemberek is részt vettek.

Varróköreink segítségére az intézet **Népi hímzéseink** címen a barcasági csángó leányingek hímzsmintáit adta ki. Szövő- és varrókörök Felső-rákoson, Nagybaconban, Ozsdolán, Uzonban, Alsócernátonban, Maksán, Szitabodzán, Bodzafordulón, Sepsiszentgyörgyön, Kálnokon és Kézdivásárhelyen működnek. Kiadás előtt áll egy árapataki keresztszemes mintaanyag, **Csulak** Magda gyűjtéséből. Ezt a barcasági, valamint erdővidéki férfi, idős asszony-, öregasszonying és diszitőminták kiadása követi. Népi mestereink és munkáik népszerűsítésében kisebb kiadványokat tervezünk. Néprajzi-népművészeti anyagokat is tartalmaz a sepsiszentgyörgyi múzeum megjelenés előtt álló évkönyve. Számtalan néprajzi-népművészeti, népköltészeti gyűjtés, elemzés, kritika jelent meg helyi és országos lapokban, folyóiratokban. Eredetiségre törekedve, Felső-rákoson a felgyűjtött népdalanyagot a helyi dalcsoportnak feldolgozatlanul, eredeti formájában tanították meg. Ugyanilyen próbálkozásról számolhatunk be a bölöni nap-pali farsanghoz kapcsolódó népdalanyag visszaadásával”.

Tájékoztató az egyetemi néprajz szakról

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kara **A néprajz szak tanterve és tájékoztatója** címmel 89 oldalas sokszorosított füzetet tett közzé, amelyet az ELTE Tárgyi Néprajzi és Folklóre Tanszékeinek munkatársai állítottak össze (Bp. 1972, ELTE Sokszorosító Üzem). Az első általános rész a szak célját, tantervét közli. A második rész egyenként adja az öt évfolyam minden kötelező tárgyának nevét, elhelyezkedését a tantervben, tematikáját és a kötelező olvasmányok jegyzékét. A harmadik rész a szigorlati, a negyedik az államvizsgai követelményeket tartalmazza. A tájékoztató a néprajzi képzés jelenlegi helyzetét és felépítését tükrözi, előzményei kéziratos tantervek, valamint a **Néprajz szak** (Bp. 1964. Tankönyvkiadó, 24 oldal, A Bölcsészettudományi Karok Programjai: 21.) című sokszorosított füzet volt. A követelmények jelzik az anyag súlypontozását, a bibliográfia pedig azt az ismerettárat, amelyet az oktatók elsősorban megkövetelnek. Érthető okokból hiányzik a tájékoztatóból a szakkollégiumok és a szemináriumok anyaga. Ezek változékonyabbak is annál, hogy tantervben lehetne minden részüket rögzíteni.

V. V.

Múzeumi Kurír

A debreceni Déri Múzeum kiadásában, mint a Debreceni Múzeumbarátok körlevele, most jelent meg a Múzeumi Kurír 10. száma. E számhoz a szerkesztőség mellékelte az 1—10. szám részletes tartalomjegyzékét, tárgy- és személynév mutatóját magyar és angol nyelven. A Múzeumi Kurír elsősorban a Déri Múzeum, a hajdú-bihari múzeumok múzeológiai és tudományos munkájáról, népművelési tevékenységéről közöl híreket, beszámolókat, rövidebb-hosszabb adatközléseket, tanulmányokat. Az Alföld néprajzával foglalkozóknak állandóan figyelemmel kell kísérni a sokoldalú szempontok szerint szerkesztett kiadványt, szerkesztő: **Dankó Imre**. Amikor a **Néprajzi Hírekben** elismeréssel adunk hírt a Múzeumi Kurír rendszeres megjelenéséről a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézete részéről múzeumainkhoz, a honismereti munkával foglalkozó iskolákhoz, szakkörökhöz az alábbi kéréssel fordulok: Múzeumok, honismereti szakkörök nagyszámban adnak ki olyan munkát (jórészt sokszorosítva), amelyek nem kerülnek könyvtári forgalomba, s így csak el-
késve veszünk róluk tudomást. Kérjük a múzeumokat, a honismereti szak-

köröket, a helyi TIT-szervezeteket, hogy kiadványaik egy-egy példányát a Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Intézete részére (4010 Debrecen, 10. Postafiók 16) elküldeni szíveskedjenek. Az Intézet a kiadványokat megvásárolja vagy folyamatosan megjelenő kiadványokért csereanyagot küld.

G. B.

Battonyai Füzetek

Kéziratként immár a 10. szám jelent meg a Battonyai Füzetek c. helytörténeti és néprajzi füzet sorozatból: **Grin Igor**: Délszláv epikus néphagyományok Battonyán (Battonya, 1972. 70 oldal). A sorozatot **Takács László** szerkeszti. A korábbi számok közül felhívjuk a figyelmet **Szabó Ferenc**: A battonyai részesmunkások helyzete a századfordulón (5. szám), **Szalai György**: A bölcsőtől a koporsóig (Népi szokások Battonyán, 7. szám), **Jaksity Iván**: A szerbek letelepedése Battonyán (8. szám) c. munkájára. A sorozatban a következőkben is jelentős adatközlések és feldolgozások látnak napvilágot.

K. P.

Csongrád megyei Honismereti Híradó

Megjelent a Csongrád megyei Honismereti Híradó 2. száma. A megyei honismereti kutatásának eredményeit és feladatait szemmel tartó kiadvány rovatai: Helytörténet, helyismeret — Földrajzi névgyűjtés — Csongrád megye néphagyományaiából — Természetvédelem — A honismereti munka műhelyéből. A Csongrád megye néphagyományaiából c. rovat elsősorban a honismereti szakkörök gyűjtéseiből közöl szemelvényeket: a szegedi Vedres István Építőipari Szakközépiskola szakköre a bokrosi tanyákról, a Mindszenti szakkör a tiszai vízimalmokról, a ruzsai hagyományos gyermekjátékokról, az apátfalvi szólásokról és közmondásokról ír. **Lale József** pedig paraszti visszaemlékezéseket közöl Tápérol.

Néprajzi gyűjtőfeladatok Csongrád megyében címmel **Juhász Antal** összefoglalja a megyében folyó néprajzi-honismereti kutatás újabb eredményeit és ráirányítja a figyelmet a legfontosabb gyűjtési tennivalókra. Gyakorlatias beszámolót ad a ruzsai honismereti gyűjtőmunkáról **Rakonczai János** szakkörvezető. A házi sokszorosítással kiadott, ízléses kivitelű periodikát **Boros József**, **Börcsök Vince**, **Juhász Antal** és **Szigeti György** szerkesztette.

J. A.

Néprajztörténeti adatok az ELTE értesítőiben (1957—1972)

Csak a közvetlen érdekeltek tudják, hogy a budapesti egyetemek értesítőiben pontos és fontos néprajztörténeti adatok találhatóak, így ezen évkönyvsorozatra hívnánk fel a figyelmet. Amint ismeretes, Budapesten, az Eötvös Loránd Tudományegyetemen a Bölcsészettudományi Karon folyik a néprajzi képzés. Jelenlegi formájában a Kar 1957 februárjában alakult meg, a korábbi Nyelv- és Irodalomtudományi Kar (ezen folyt korábban a néprajzi oktatás) és a Történettudományi Kar összevonásával. Az ELTE rektora 1957. június 17-től megbízással, 1957. augusztus 1-től pedig kinevezéssel **Ortutay Gyula** egyetemi tanár lett. Rektori tisztjét 1963. augusztus 1-ig, összesen hat esztendőn át töltötte be. Ugyanezen idő során, 1959 augusztusától 1963 augusztusáig **Tálasai István** egyetemi tanár volt négy éven át a Bölcsészettudományi Kar dékánja. Az egyetem évkönyvei rendszeresen közlik az egyetem működéséről szóló beszámolókat, a rektori székfoglalókat, a kitüntetések, és díszdoktoravatások beszámolóit, az egyetemi tanári és docensi kinevezéseket, az utóbbi évektől a címzetes egyetemi tanári és docensi kinevezéseket is. Az 1966/67. tanévvel bezáróan közölték az egyes tanszékeken tartott kollégiumok és szemináriumok jegyzékét, azóta ez hiányzik. Tanszékenként közlik az alkalmazottak nevét és beosztását, továbbá a tanszék dolgozóinak tudományos publikációit, és az utóbbi években a tanszékeken elkészült kézíratos doktori disszertációk adatait. Közlik a tanszék oktatóinak tudományos fokozatért írott disszertációinak megvédését. Az 1963. évtől kezdődően szerepel a diplomát szerzők és az egyetemi doktori disszertációt készíttettek jegyzéke is. 1963 és 1967 között a Folklór Tanszék adatai között szerepel az MTA Néprajzi Kutatócsoport (pesti részlegének) kutatónévsora, és elvben itt kellett volna közzétenni tudományos munkáik éves jegyzékét is, ez azonban csak alkalmanként és hiányosan történt meg. Néprajztörténeti és bibliográfiai adatok így is minden évben megtalálhatók az értesítő hasábjain, a Bölcsészettudományi Kar „Folklór Tanszék”, illetve „Tárgyi Néprajzi Tanszék” rovataiban. Mivel az értesítő olykor késéssel jelenik meg, az utóbbi másfél évtized évkönyveit felsoroljuk:

Az Eötvös Loránd Tudományegyetem Értesítője 1957/58 (Bp. é.n., felelős kiadó Lengyel Béla). **Ortutay Gyula** rektor székfoglaló előadása: „A nemzeti és nemzetközi kérdések a néprajzban” (15—31. lapokon), **Kodály Zoltán** díszdoktorrá avatása (33—42. lapokon).

Az ELTE értesítője 1958—1962 között megjelent köteteknek felelős kiadója **Lengyel Béla** volt: . . . 1958/59. (Bp. 1959). — . . . 1959/60. (Bp. 1960). In: **Ortutay Gyula** rektor tanévnyitó beszéde és egyetemi beszámolója, az

ELTE alapításának 325. évfordulója alkalmából rendezett ünnepek) — ... 1960 61. (Bp. 1961. In: **Ortutay** Gyula rektor tanévnyitó és tanévzáró beszéde, **Bartucz** Lajos egyetemi tanár aranydiplomájának átadása) — ... 1961 62. (Bp. 1962. In: **Ortutay** Gyula rektor tanévnyitó beszéde az egyetempolitika kérdéseiről, **Tálas** István egyetemi tanár Munka Érdemrend kitüntetése).

Az 1963 64. évi kötet (Bp. 1964) felelős kiadója **Világhy** Miklós volt (in: **Ortutay** Gyula rektor és **Tálas** István dékán működésének méltatása) — ... 1964 65. (Bp. 1965. Felelős kiadó: **Sötér** István).

Az 1965—1972 között megjelent kötetek felelős kiadója **Nagy** Károly volt: ... 1965 66 (Bp. 1966) — ... 1966 67. (Bp. 1967. In: **Kodály** Zoltán gyémántdiplomával való kitüntetése) — 1967 68. (Bp. 1968) — ... 1968 69. (Bp. 1969) — ... 1969 70. (Bp. 1971. Összeállította: **Almási** János — ... 1970 71. (Bp. 1972. Összeállította: **Papp** József).

V. V.

A „Békési Élet” című antológiáról

1966 óta jelenik meg évi három számban, a TIT Békés megyei szervezetének kiadásában a **Békési Élet**. A nyolcadik évfolyamában járó kiadványsorozat szerkesztési elvei, rovatbeosztása folyóiratra jellemzőek; az antológia műfaj-megjelölés csak a szervezési, technikai, kiadási gyakorlatra utal. Mivel az évek során számos néprajzi érdekességű cikk, tanulmány is napvilágot látott az elsősorban helytörténeti, helyismereti profilú kiadványsorozatban, hasznos lesz, ha ezúttal — a teljesség igénye nélkül — a szélesebb érdeklődésre számot tartó cikkekre felhívjuk a figyelmet, márcsak azért is, mert a **Békési Élet** nem országos terjesztésű, így korántsem mindenki által ismert publikációs fórum.

A Békés megyei mezővárosok etnikai kialakulásával, néprajzi jellemzőik vázlatos áttekintésével több tanulmány foglalkozott. Békéscsaba újratelepítéséről **Fügedi** Erik közölte az újabb kutatások eredményeit (1969: 56—65), **Tábori** György pedig a város néprajzi kutatásának feladatait mérte fel (1969: 473—479). Az orosháziak betelepedésüket megelőző migrációját — Győr, Sopron megyékből Zombára — a nyelvészeti és történeti módszereket egyaránt felhasználva elemezte **Hajdú** Mihály (1969: 191—209); **Járol** József pedig a népesség lélekszámának korábban ismert adatait korrigálta két tanulmányban (1970: 512—516; 1972: 127—132) az anyakönyvi adatokat szembesítve a népesség-összeírásokkal. Gyula mező-

városi jellegével és hagyományos paraszti kultúrájával **Szilágyi Miklós** foglalkozott (1970: 243—255).

A népi gazdálkodás megismerését néhány adatközlő dolgozat segíti. **Szilágyi Miklós** egy 1799-es határper vallomásai alapján vázolta a sárréti pákások munkaszervezetének néhány kérdését (1968: 250—255); **Tábori György** Tótkomlós állattartását foglalta össze (1971: 456—475); **Palov József** a bolgár kertészek hagyományairól közölt érdekes cikket (1971: 553—565); **Krupa András** pedig a Csanádalbertire és Nagybánhegyesre települt negyediek (Nyitra m.) káposztatermesztését (1970: 61—77), s kapcsolódóan a káposztának táplálkozásukban betöltött szerepét ismertette (1972: 60—77). A kismesterségekről írott cikkek közül **Juhász Antalnak** az orosházi subásszűcsök munkáját ismertető közlése (1969: 269—297); **Hentz Lajosnak** a mezőberényi téglavetés „kisipari” módszerét bemutató dolgozata (1973: 237—252), és két céhtörténeti publikáció emelhető ki (**Tábori György**: 1972: 85—94 és **Czegledi Imre**: 1973: 121—130). A közlekedésben, kereskedelemben fontos szerepet játszó tutajozásról (lápólás-ról) **Tábori György** publikált fontos, XIX. századi levéltári adatokat (1967: 41—49). Ugyane témakör — a közlekedés — alaposabb megismerését segíti **Banner Jánosnak** 1916-ban gyűjtött adatait közlő dolgozat a békési révről (1971: 82—90).

A település, építkezés problémákkal foglalkozó tanulmányok élére két, nem kimondottan néprajzi dolgozat kívánczik, melyek a tanyakérdést szociológiai aspektusból közelítik meg (**Gácsér József** — **Rózsa Béla**: 1967 3: 17—26 és **Becsei József**: 1968: 149—158). **Tábori György** az egykori békéscsabai szőlők fokozatos beépülését vizsgálta (1968: 43—55). Ugyancsak ő készített összefoglalást Békéscsaba népi építészetről (1967: 16—21); közölt egy fotóösszeállítást a megye több községének építkezéséről (1971: 484—490); s a ház életét, berendezését illetően a szlovák festőasszonyok munkájával (1970: 429—444) és a festett bútorokkal (1968: 245—249) foglalkozott.

A népviselet XIX. századi, mezőberényi jellemzőit archivális források alapján mutatja be **Hentz Lajos** (1971: 357—365 és 1972: 307—313). Ugyancsak írott forrásokat használt **Tábori György** a XIX. századi tótkomlói kelengye ismertetéséhez (1970: 130—138): ennek a községnek XX. századi viselet változásairól is olvashatunk egy részletes adatközlést (**Krupa András**: 1970: 485—492).

A népi társadalom megismerését az agrárszocialista mozgalmakkal, aratósztrájkokkal foglalkozó helytörténeti publikációk segítik (**Szabó Ferenc**: 1966/3: 3—15; 1967/3: 35—39; 1968: 159—170; 1969: 262—268; 1971:

476—483; **G. Vass István**: 1968: 3—12; **Farkas József**: 1967 2: 6—18; **Kató József**: 1967, 1: 58—69).

A közösségi szokások egy-egy részletkérdését Szarvason **Tábori György** (1968: 428—431) és **Beck Zoltán** (1972: 495—497), Tótkomlós és környéke szlovák lakossága körében **Krupa András** tanulmányozta (1971: 233—257). Ugyancsak **Krupa** közölt 134 békéscsabai szlovák hiedelmet (1970: 333—344), majd összefoglalta a Békés megyei szlovákok szokásainak és hiedelmeinek kutatása kapcsán szerzett tapasztalatait (1973: 315—333). A Békés megyei kincs-mondákkal kapcsolatos ismereteinket egészíti ki **Oltvai Ferenc** levéltári közlése (1966/1: 12—14). A névadási szokásokat Csanádapáca példáján **Hajdú Mihály** mutatta be.

Meglehetősen szegényesek a szövegfolklor adalékok: csak az Áchim-féle parasztmozgalom költészetéről (**Nagy Dezső** 1971: 176—184) olvashatunk, s ezt egészíti ki öt Áchim-anekdota népi változatának közlése (**Krupa András**: 1971: 185—188).

A figyelemfelhívó felsorolás nem pótolja a teljes bibliográfiai számbavételt, de önmagában is mutatja, hogy a Békési Élet fontos szerepet tölt be a megye néprajzának megismerésében. Dicséretes törekvése a szerkesztőknek — előbb **Tábori György**, ez évtől **Krupa András** főszerkesztőnek és **Szabó Ferenc** felelős szerkesztőnek —, hogy rendszeres fórumot biztosítanak a megyében élő, s országos folyóiratokban ritkán (vagy egyáltalán nem) publikáló kutatóknak. Mindenképpen a „szakma” nyeresége, ha számontartja ezeket a kutatókat, s itteni publikációkat is.

A **Békési Élet** a TIT Békés megyei szervezeténél fizethető elő, s szerkezhető meg példányonként.

Sz. M.

Könyvújdonságok

Megjelent a **Landtransport in Europa** c. könyv (Köbenhavn, 1973), a tanulmánygyűjtemény az európai teherhordás és szállítás néprajzi kérdéseit összegezi. A szerkesztők, **A Fenton**, **H. Rasmussen** és **J. Podolák** a kötetet **Gunda Béla** egyetemi tanárnak ajánlották.

A **Bajomi krónika** c. tanulmánygyűjtemény a 70 éves **Szücs Sándor** tiszteletére jelenik meg (szerk.: **Dankó Imre**, Debrecen, 1973).

A **magyar népzene tára** (Corpus musicae popularis Hungaricae) hatodik kötete **Népdaltípusok I.** c. jelent meg (szerk.: **Bartók Béla** és **Kodály Zoltán**. Sajtó alá rendezte: **Járdányi Pál** és **Olsvai Imre**. Bp. 1973. 831 oldal).

Claude Lévi-Strauss: **Szomorú trópusok** c. könyve az év végén jelenik meg, melyben a francia etnológus kutatói pályájának történetét foglalja össze (Bp. 1973. 532 oldal).

Kósa László — Szemerkényi Ágnes: Apáról fiúra. Néprajzi kalauz (Bp. 1973. 268 oldal). A szerzők a gazdagon illusztrált kötetben összefoglalják azokat az ismereteket, amelyekre az általános és középiskolában elengedhetetlenül szükség van, így hiánytöltő „néprajz-tankönyv” is.

K. P.

MÚZEUMOK ÉS KIÁLLÍTÁSOK

A Vasi Múzeumfalu

Szombathely egyik turistiközpontjában, a Csónakázó-tó partján 1973. augusztus 20-án nyitotta meg kapuit az ország második regionális szabad-téri néprajzi múzeuma, a Vasi Múzeumfalu. Az ünnepélyes megnyitó beszédet **Ortutay Gyula** akadémikus tartotta, majd **Bárdosi János** múzeológus vezette végig a látogatókat, és mutatta be a gyűjtemény eddig felépült és berendezett épületeit.

A szombathelyi szabad-téri néprajzi múzeum felépítésének gondolatát 1939-ben **Tóth János** építészmérnök vetette fel, de az akkori tervek csak most, 35 évvel később valósultak meg.

A Vasi Múzeumfalu Vas megye Tanácsa, az Országos Műemléki Felügyelőség és több tudományos intézmény és társadalmi szerv anyagi és erkölcsi támogatásával épült fel. Vas megye tanácsa 1965-ben határozatot hozott a múzeum elhelyezéséről. 1967-ben készült el a néprajzi programterv **Barabás Jenő** egyetemi docens, **Bárdosi János** és **Tóth János** kutatásai alapján. A műszaki telepítési programtervet **Rónai Károly**, a VASITERV építészmérnöke, a kerttervezést és egyéb műszaki terveket (útépítés, vízhálózat stb.) a VASITERV több munkatársa készítette. A múzeum kivitelezése saját építőbrigáddal történt, építésvezető irányításával, de mind a műszaki, mind a néprajzi vezetést **Bárdosi János** látta el. A gyűjtemény épületeit **Bárdosi János** és **Bíró Friderika** múzeológus rendezte be.

Az első építési ütem felépült és berendezett épületei hét telken helyezkednek el. Mind a portaelrendezések, mind az objektumok külső és belső építészeti megjelenése, építési anyaguk és technikájuk, mind pedig berendezésük a legmesszebbmenőkig tükrözik a megye kistájainak, a Kemenesaljának, a Rába völgyének, a Kisalföld vasi részének, a Völgységnek és néhány nemzetiségi vidéknek sajátos népi építészeti, valamint lakáskultúrabeli arculatát.

A Vasi Múzeumfalu a Göcseji Falumúzeumnál differenciáltabb népi építészeti kép bemutatására törekszik. Ez abból is ered, hogy egy teljes közigazgatási egységnek, egy egész megyének több etnikai-történeti kistáját igyekszik építészeti és lakáskultúra tekintetében is egységes faluképbe sűríteni. Közel nyolc holdnyi területen a Vas megyei tájak egész

építészeti világát akarja érzékeltetni: a síkvidéki utcás települést csakúgy, mint a dombvidéki csoportos (szeres) települési formákat. Rendező elve szerint ez a gyűjtemény is portákat tömörít, utcákat alakít ki, falurészt komponál, faluközpontot létesít, de bővebb teret szentel a falusi kézműiparnak, a kultikus építményeknek, a faluképet differenciáltan megjeleltető építészeti objektumoknak. Figyelembe veszi a megye területén élő nemzetiségi lakosok építészeti is. A primér és jellegzetes faépítkezésen kívül más építőanyagokból emelt objektumok építészeti technikáját és stílusát is bemutatja. A kétévszázados helyi népi építészet századfordulói változatainak is teret szentel. Az új néprajzi falu kialakítása során itt egyre jobban lehet érezni, mennyire lényeges, hogy mind a népművelés, mind pedig az idegenforgalom szempontjai érvényesüljenek.

A Vasi Múzeumfalunaponta 10—13 és 15—18 órák között tart nyitva, télen előzetes bejelentés után lehet megtekinteni. A gyűjteménynek eddigi, kéthónapos nyitvatartása alatt közel tízezer látogatója volt.

B. F.

A Vasi Múzeumfalunapont augusztus 20-i megnyitása után a Vas megyei Múzeumok Igazgatósága gyermekrajz pályázatot hirdetett **A Vasi Múzeumfaluban láttam** címmel. A felhívás eredményeként háromszáz különböző technikával készített pályamű érkezett a megye 14 éven aluli diákjaitól. A legszebb alkotásokból a szombathelyi Forradalmi Múzeumban október 12—30. között kiállítást rendeztek 106 képpel.

A gyermekrajz kiállítást **Vargha** László egyetemi docens nyitotta meg. Az ünnepélyes megnyitón a Vas megyei Múzeumok Igazgatósága hat, a Savaria Múzeum Néprajzi Osztálya három pályaművet részesített jutalomban. A nagy érdeklődésre való tekintettel a kiállítás anyagát a megye más múzeumaiban is bemutatják.

B. J.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeum szakmai bemutatói

Szentendrei építési területén 1973. október 1-én, 3-án és 4-én szakmai bemutató keretében tárta a Szabadtéri Néprajzi Múzeum a múzeológusok és tudományos kutatók, továbbá a kultúrpolitikai szervek és intézmények meghívott vendégei elé az első elkészült épületcsoportot és berendezéseit. A szakmai bemutatókon **Hoffmann** Tamás főigazgató adott tájékoztatót az egész vállalkozás tudományos és technikai előkészületeinek állásáról és a III. számú, Felső-Tiszavidék tájegységének építéséről.

Flórián Mária tájegységfelelős múzeológus egyebek között beszámolt arról is, hogy a bemutatott gyűjteményrész épületkiválasztását **Morvay** Judit tudományos főmunkatárs végezte el, a múzeológiai és építészeti munkákban részt vett **Erdélyi** Zoltán, a DIB titkára, akik korábban a múzeum munkatársai voltak. Az épületek berendezését **Csilléry** Klára osztályvezető, **Balassa** M. Iván csoportvezető és **Zentai** Tünde múzeológusok gyűjtötték, ill. tervezték. **Temleitner** József főmérnök építészeti, állagmegóvási és a szabadtéri gyűjtemények létrehozásának sajátos problémáit ismertette, s megemlékezett **Janovich** István főrestaurátor, **Holló** László kerttervező és **Bálint** János technikus munkájáról, akik a műszaki osztály tagjai közül elsősorban vettek részt a tájegység munkálataiban.

Október 7-én, 13-án és 14-én a múzeumlátogató közönség is megtekinthette az egész gyűjtemény mintegy tizedét kitevő épület- és berendezési anyagot. Mivel e bemutatók csak bepillantást engedhettek a múzeumba, ismertetést adunk az elkészült munkáról és objektumokról.

Az elmúlt negyedszázad folyamán hazánkban lezajlott robbanásszerű társadalmi-gazdasági változás következtében új arcot öltöttek falvaink, kisvárosaink. Szinte az új életforma jelképeként a régi épületeket átalakították vagy újakat emeltek ezek helyére. A múlt társadalmi rendjével együtt pusztulásra ítélt falusi lakóházak, gazdasági épületek közül néhányat helyben, másokat átépítve-összegyűjtve, lehetőség szerint eredeti környezetüket idézve örökítik meg a regionális szabadtéri múzeumok, de ebben a hagyománymentő munkában legnagyobb feladat a központi Szabadtéri Néprajzi Múzeumra vár. Az etnográfusok és építészek együttműködésének eredményeként az SzNM napjainkban már bemutathatja a tervezett tájegységek közül elsőként felépült ún. Felső-Tiszavidék három telkének épületeit, amelyeknek kivitelezője az Országos Műemléki Felügyelőség volt.

A tájegység áttelepített vagy rekonstruált épületei a volt Szatmár megye területéről származnak, a Tiszahátnak arról a részéről, amelyet lakosai Erdőhátnak neveznek. A zömében 13—15. században telpített falvakat összefüggő erdőterület övezte, ami nemcsak elzárta őket az alföldi, centrális területektől, hanem konzerválta is a középkori gazdasági és építkezési formákat. Szatmár a Partiumhoz tartozott, évszázadokig erős erdélyi befolyás alatt állt, egységes protestáns vallását az első reformációtól fogva megőrizte. A kuruc háborúk óta viszonylag bolygatatlan területén, az 1930-as években befejeződött lecsapolásokig, hatalmas mocsarak és erdőségek között bújtak meg kis falvai. E falvak feudális szabályok szerint differenciált, mégis homogén paraszti társadalma a századfordulóig nemcsak megőrizte, hanem élte is a korábbi századok hagyományait, tovább-

örökítve a múlt történeti és társadalmi tudatát. E tudat megformálásában jelentős szerepet játszottak a 16. századtól, de főként a 18. század folyamán jobbágyi kötelékeiktől megszabadult, azonban továbbra is paraszti sorban élő kisnemeselek, akik az Erdőháton a kisemesi falvak egész láncolatát hozták létre. A trianoni határ, amely a volt Szatmár megye egyharmadát szabta hazánk területére, az erdőháti falvakat elvágta volt közigazgatási és vásárlókörzetétől, és a vasút is messze elkerülte ezeket a kis hátramenti falvakat. Periferikus helyzetükből adódó elmaradottságuk, a megőrzött archaizmusok tették lehetővé, hogy a mai kutató számára is belátható maradt e kis táj kultúrájának elmúlt 100 éve. Ezt a belátható évszázadot örökíti meg az Erdőhátat reprezentáló, most megnyílt tájegység.

A Szabadtéri Néprajzi Múzeumban az épület elhelyezését a szatmári falvak középkori hagyományokra visszanyúló jellegzetes településtípusa határozta meg. A falu magjában álló templomot és haranglábat körülölelő falusi utcán sorakoznak a telkeken elrendezett lakó- és gazdasági épületek. A haranglábbhoz, jelképesen a falu közepéhez legközelebb eső telek szintén középkori eredetre mutató udvartípust, a „kettős udvart” mutatja be. Ezen a legértékesebb vagyontárgyat őrző, az állattartó épületek az utca mellett, a mögöttük álló lakóházak és csűrök külső gyűrűjében álltak. A múlt század elejétől általános, újabb szatmári telekrend szerint a tájegység széles táblatelkén és szalagtelkein már az utca mellett sorakozó lakóházak mögött állnak az állattartó épületek is.

Az erdőháti falvak épületállománya, így a kiválasztott épülettípusok is az erdélyi építkezéssel mutatnak rokonságot. Nemcsak bonyolult ácstechnikájukra, meredek tetőszerkezetükre, taposott szalmahéjazatukra, a lakóházak kandallóra gondolunk itt, hanem a minden kétséget kizáróan erdélyi reneszánsz hatását tükröző egyházi épületeikre, így a már álló haranglábra is.

A tájegység „archaizáló” telkére, a kettős udvarra telepítettük a legarchaikusabb vonásokkal rendelkező épületeket. A **Milotáról** származó lakóház, amelynek az egész családot magábfogadó, kandallóval melegített nagy szobájához kicsiny szabadkéményes konyha és kamra tartozik, és a telkén álló boronafalú disznóól, favázas istálló, udvari sütőkemence, a hatalmas jármocsűr és a mögötte meghúzódó kelence (méhes) a 19. század első felének szatmári udvarába kalauzolja látogatóit. A tornác nélküli **kispaládi** lakóház és udvara, a sövényfalú kukoricagóré, tyúk- és disznóól az egyhelyiséges istálló, apró fásszelep a múlt század második felének szegényparaszti szintjét reprezentálja. A füstfogós, kandallós, kétvégű lakóház még nagycsaládnak adott otthont, ahol az idős szülők egy fedél alatt

éltek megházasodott fiaikkal. A tornácos, pitvarbeli kemencéje felett szabadkéményes, szobájában vályogtűzhelyes **botpaládi** lakóház már a századforduló középparasztságának megfelelő újabb háztípust képviseli, amelyben, a szoba-konyha-kamra beosztású épületben csak egy család lakik. Udvarukon a gabonáshambárokat rejtő kamra, a többrekeszes disznóól, a marha- és lóistálló, csűr utal a hozzávetőleges jómódra.

Az épületállománynál gyorsabban pusztuló berendezési tárgyakkal, gazdasági eszközökkel már csupán a századforduló lakásbelsőit sikerült rekonstruálnunk az SzNM épületeiben. Ekkor még megbontatlan volt az erdőháti falvakban a hagyományos berendezési elv, amely szerint a szoba két oldalán párhuzamosan elhelyezett ágyak és ülőbútorok között állt az asztal, az udvari ablak alatt pedig a hoszúláda vagy karospad. Ebben a hagyományos berendezési formában már keveredtek a jelzett időben a házilag vagy specialisták készítette alacsony-bútorok, és a kisiparosok készítményei, a magas asztalos-bútorok. Az ukrán, román faárusoktól, felvidéki fazekasoktól, teknős- és cigánykovácsoktól származó használati tárgyak mellett már újabb típusú gyári készítményű berendezési, használati tárgyak is megjelentek a paraszti háztartásokban. E tárgyak megfelelő válogatásával a milotai lakóház berendezése mutatja a legrégebbi lakásbelső képét. A kispaládi lakóházban a hátsó szoba archaikus tárgyai egy idős házaspár életkörülményeit, az újabb típusú bútorokkal berendezett első szoba a századforduló fiatalabb korosztályának beszerzési lehetőségeit tükrözi. A botpaládi lakóházban a jómód jele az első szobában álló új bútor; és a család, legalábbis nyáron, a kamrából szobává előléptetett kis hátsó helyiségben hagyományos berendezési tárgyai között él.

Bár a még befejezetlen táblatelki épületek nélkül nem teljes a keresztmetszet, amelyet az SzNM az erdőháti építkezésről adni szeretne, mégis remélhető, hogy a múzeum — újabb létesítményekkel gyarapodva — a következő évtizedben áttekintő képet ad majd látogatóinak a magyar nép hagyományos életkörülményeiről.

F. M. — Sz. B.

Megyék népművészeti kiállítása

A főváros egyesítésének 100. évfordulójára, a Budapesti Művészeti Hetek keretében rendezett időszak kiállítás 1973. szeptember 24-én nyílt meg, s 1974. január 6-ig látható a Nemzeti Galériában. Nagyságrendjét és különleges felépítését tekintve a magyar néprajzi múzeológia jelentékeny állomása e kiállítás, mely a 19 megyei múzeumi szervezet 42 vidéki gyűj-

teményéből közel 3500 tárgyat mutat be. A népművészeti alkotások eddig együtt nem láthatott seregszemléje módot ad a tárgyak helyi stílusok, műfajok szerinti áttekintésére, ugyanakkor lehetőséget biztosít az egyes tájak paraszti és mezővárosi kultúrájának tárgyegyüttesekkel reprezentált bemutatására. A kiállítás anyagának egységes elrendezését a Néprajzi Múzeum munkatársai biztosították. A nyitvatartás alatt „megyei napok”-on előadások, vetítések, népművészeti műsorok, továbbá kiadványárusítás biztosítják a múzeumlátogatók színvonalas tájékoztatását. A kiállítás vezetője angol és német nyelven jelent meg a magyaron kívül: Megyék népművészeti kiállítása (Bp. 1973. 16 oldal, 77 fénykép).

M. R.

Új állandó kiállítás a karcagi múzeumban

A karcagi Györffy István Nagykun Múzeum új állandó néprajzi kiállítása **Nagykunsági krónika** címmel 1973. október 4-én nyílt meg. A múzeum felújított épületében látható még a **Nagykunsági festett bútorok** c. időszaki kiállítás is. A kiállítások múzeológiai rendezője **Bellon Tibor** múzeumigazgató.

Az állandó kiállítás első terme a 15—18. századi Nagykovács emlékeit mutatja be régészeti ásatások alapján, s itt kapott helyet az a 18—19. századi térképanyag is, amely a terület természetföldrajzi környezetét érzékelteti. A második, réthasznosítás című terem a réti halászat, nádvágás, szénamunka, gyékényfeldolgozás, vadfogás és réti méhészet témakörét fogja át. A külterjes állattartás, a tanyás gazdálkodás és építkezés, szántóföldi szemtermelés, végül a kapás növények (kukorica, rizs, szőlő) kultúráját bemutató termék gazdag tárgyi anyaga méltó összefoglalása az immár negyedszázados intézmény színvonalas gyűjtő, megőrző és feldolgozó munkájának. A kiállítás — technikai szempontból is életszerűsége törekvő bemutatással — sok eszköze együttest ad diorámában (külterjes állattartás, nagykovács tanya, padlás).

A hatodik teremből nyíló kis szobában a múzeum névadójának, Györffy Istvánnak szobra és munkásságát ismertető dokumentumok láthatók. Az állandó kiállítást a múzeum történetéről szóló ismertetés zárja.

K. P.

Ipolyi Arnold Emlékkiállítás

Az esztergomi Keresztény Múzeum Ipolyi Arnold (1823—1886) születésének 150 éves évfordulója alkalmából iparművészeti gyűjteményének válogatott anyagából emlékkiállítást rendezett. A kiállítás megnyitását 1973. augusztus 17-én tartották, s a múzeumlátogató közönség december 31-ig láthatta. Az ünnepi megnyitó beszédet **Ortutaty Gyula** akadémikus mondta. A faburkolatokkal artisztikusan felújított, légkondicionáló berendezéssel ellátott Keresztény Múzeum termeiben (a múzeum középkori képzőművészeti alkotásai mellett), állították ki Ipolyi Arnold hagyatékaként e múzeumban őrzött keleti szőnyeget, falikárpitokat, régi magyar hímzéseket, ötvös munkákat és kerámiákat. A kiállítás anyagát a megnyitás alkalmával **Mucsi András** művészettörténész ismertette.

A falakat borító finom színhatású 15—17. századi német és francia gobelinek alatt vízszintes tárlókban helyezték el a régi magyar eredetű textíliák, több 18. századi hímzés és szőtt anyagát. A főként Dunántúlról való lepedőszéleket, felvidéki, dunántúli párnavegeket motívumaik és színvariánsaik, továbbá technikai megoldásuk és az alkalmazott hímzőfonal szigorú figyelembevételével csoportosították. Népművészeti szempontból érdeklődésre e textíliák egy része és a kerámiák néhány darabja tarthat számot.

Hatalmas középtárlóban sorakoznak Ipolyi Arnold irodalmi munkásságának emlékei, így néprajzi gyűjtésének legrégebb darabjai, az 1488-ból való „bagonyai ráolvasás”, a Magyar Mithológia (1854) megmaradt példánya is.

A kiállított darabokon a feliratok igen szűkszavúak, kár, hogy az érdeklődő közönség részére ismertető, katalógus nem került kiadásra.

U. K. A.

Néprajzi kiállítások 1973

A Fővárosi Művelődési Házban június 16. és szeptember 30. között láthatta az érdeklődő közönség a **Parasztládák — szökrönyök** c. kiállítást, amit a Néprajzi Múzeum anyagából **Csilléry Klára** osztályvezető és **Kodolányi János** főigazgatóhelyettes rendezett. Megnyitót **Vargha László** egyetemi docens mondott, kiemelte a közel nyolcvan tárgy formai sokrétűségét és történeti stílusokhoz kötöttségét.

Békés megyében a megyei műemléki és múzeumi hónap megnyitójá-

ra Szarvason szeptember 29-én került sor. A Tessedik Múzeum szabadtéri bemutató helyeként jelentős népi építészeti és ipartörténeti műemlék, a **szarvasi szárazmalom** Országos Műemléki Felügyelőség által helyreállított épülete került közönség elé. A megnyitással egyidőben katalógus is jelent meg **Palov** József összeállításában (Szarvas, 1973. 32 oldal).

Vezető jelent meg a múlt évben megnyitott **békéscsabai szlovák tájházról**, írta **Tábori** György (Békéscsaba, 1973. 18 oldal).

A békéscsabai Munkácsy Múzeumban, majd a gyulai Erkel Múzeumban kapott helyet októberben a **román nemzetiségi néprajzi kiállítás**. A bemutatott, elsősorban népművészeti anyag **Lükő** Gábor múzeumigazgató korábbi gyűjtéseiből és újabban szerzett tárgyakból áll.

A sárospataki Rákóczi Múzeum június 17-én nyitotta meg a **Zempléni üveghuták művészete** c. időszaki kiállítását. Az anyaggyűjtés és rendezés munkáit **Takács** Béla és **Petercsák** Tivadar múzeológusok végezték. — Ugyancsak a sárospataki múzeumban dolgozták fel a **Hegyaljai szőlőművelés és borászat története** c. témát. A kiállítás az Erdélyi János Teremből nyíló pinceágban kapott helyet, s október 14-én nyitották meg. A forgatókönyvet **Balassa** Iván főigazgatóhelyettes írta, aki a megnyitó alkalmával előadást is tartott. A kiállítást **Janó** Ákos múzeumigazgató rendezte.

Tiszai víziélet című időszaki néprajzi kiállítás nyílt a szentesi Koszta József Múzeumban április 28-án. A kiállítás a folyószabályozás előtti gyűjtögető életmód emlékeit dokumentálja, továbbá bemutatja a Csongrád és Szeged közötti Tisza-szakasz halászatának, hajóépítésének és hajóvontatásának tárgyi anyagát. A kiállítást **Juhász** Antal múzeológus rendezte.

A Csongrád megyei Szegváron a helyi múzeumban állandó helytörténeti és néprajzi kiállítás nyílt október elsején. A **Szegvár története és népelete** című kiállítást a megyei múzeumi szervezet munkatársai rendezték.

A győri Xantus János Múzeumban október 2-án **Népművészet és faragások** címmel időszaki néprajzi kiállítást nyitottak meg.

A soproni Liszt Ferenc Múzeumban október 7-én új időszaki néprajzi kiállítás nyílt. **Domonkos** Ottó múzeumigazgató összeállította kiállítás témája: **faragott és festett bútorok**.

A zalaegerszegi Göcseji Múzeum felújított épületében a műemléki és múzeumi hónap alkalmából **A zalai nép művészete** címmel időszaki néprajzi kiállítás nyílt.

A zala megyei Belezsnán az Ifjúsági Házban október 21-én **Fehérhímzések Nagykanizsa környékén** című, Nagykanizsán a Thury György Múzeumban **Belezna népi értékei** címmel október elsején került néprajzi

anyag a látogató közönség elé. A kiállításokat **Kerecsényi** Edit múzeumigazgató rendezte.

A veszprémi Bakonyi Múzeumban augusztus 15-én **szövés-fonás** témáját feldolgozó, október 12-én a **kékfestés** munkafolyamatait bemutató időszakos néprajzi kiállítás nyílt.

Miskolcon a Kossuth Művelődési Ház nagytermében májusban a **népművészet ifjú mestereinek** nagyszabású gyűjteményes kiállítása került bemutatásra.

A nyíregyházi Tanárképző Főiskolán augusztus 4—20. között országos **népművészeti kiállításon** kaptak helyet a népi iparművészeti tárgyak 1973. évi pályázatának díjnyertes munkái. A pályázók, több mint kétszázan, hímzés, szőttés, népi kisplasztika, eszközfaragás, kerámia és fémművesség műfajokban készítették el versenyműveiket. **Liszkay** Zsuzsa összeállította kiállítási katalógus ismerteti a pályázat eredményeit: Országos Népművészeti Kiállítás (Nyíregyháza, 1973. 60 oldal). A kiállítás művészeti rendezője **M. Borbély** Jolán és **Hook** Lajos volt.

K. P.

KÜLFÖLDI HÍREK

Az antropológiai és etnológiai tudományok IX. nemzetközi kongresszusa

Az antropológiai és etnológiai tudományok IX. nemzetközi kongresszusát 1973. augusztus 28. és szeptember 8. között rendezték meg az Amerikai Egyesült Államokban, Chicagóban.

A kongresszus előkészítő bizottsága mindent megtett annak érdekében, hogy a lehetőségekhez mérten a világ minden tája és népe képviseltesse magát. A szakterület széles körű feltérképezésére s a kutatási törekvések tematikus bontására az a tekintélyes tanulmányanyag adott lehetőséget, mely a kongresszus előkészítő szerveinek felhívására a szervező bizottsághoz érkezett. A világ minden tájáról mintegy 2133 tanulmány elkészítését jelezték a kutatók, a legváltozatosabb témakörökben. A beérkezett címek és szüzsék alapján a szervező bizottság elvégezte a tematikus bontást, melynek alapján 88 fő és 27 alszekció ülészakát készítettek elő.

Sajnálatos, hogy több kutató előzetesen jelzett, s vitára bocsátandó értekezését a kongresszus ülészakáinak időpontjára nem készítette el, továbbá, hogy több, figyelmet érdemlő tanulmány szerzője nem jelent meg személyesen a kongresszuson.

Mindezektől eltekintve az antropológiai és etnológiai tudományok eddigi legnagyobb létszámú (hivatalos jelentést nélkülözve, 3500 fő jelenlétével számolhatunk) és leggazdagabb tematikájú seregszemléje volt a chicagói kongresszus.

A kongresszus plenáris ülészakát megelőzően augusztus 28—30. között különböző nagyobb témákban előkonferenciákat rendeztek. Detroitban a pszichikális antropológia és az ember biológiája, Milwaukee-ban az etnológiai, ökológiai és a múzeológiai tárgykör, Oshkosh-ban az alkalmazott antropológia, Bloomingtonban a folklór kutatói gyűltek össze. A régészek Illionis állam területén vándorgyűlésen vettek részt. Több nagyobb témakörben az előkongresszust is Chicagóban rendezték meg: így a nyelvészet, a szimbolikus viselkedés, a marxizmus és etnológia, a vizuális kutatások (film) kérdésköreiben.

A magyar küldöttséget **Ortutay Gyula** akadémikus vezette. Tagjai voltak: **Dömötör Tekla**, **Katona Imre**, **Voigt Vilmos** (ELTE Néprajzi Tan-

szék), **Kresz Mária**, **Boglár Lajos**, **Hofer Tamás**, **Gráfik Imre** (Néprajzi Múzeum), **Sárkány Mihály** (MTA Néprajzi Kutatócsoport), továbbá: **Korompay Bertalan**, **Tárkány-Szűcs Ernő**, valamint **Bökönyi Sándor**, **Kralovánszky Alán**, **Lipták Pál** és **Nemeskéri János**.

A magyar tudományos közélet már előzetesen, a beküldött tanulmányok számában és azok tematikus gazdagságában felhívta magára a figyelmet. Az előkonferenciákon és a plenáris üléseken a delegáció tagjai hozzászólásaikkal, megjegyzéseikkel tovább növelték a magyar tudományos közélet, a honi szaktudomány rangját.

A kongresszus szervező bizottsága a részt vevők számára külön tudományos és kulturális programról is gondoskodott. Ezek közül kiemelkedett a Chicago különböző negyedeiben élő nemzetiségek, etnikus csoportok meglátogatása és a Field Museum megtekintése. Két kiemelkedően rangos kulturális eseményt kifejezetten a kongresszus tiszteletére rendeztek. Az egyik Gian-Carlo **Menotti** Tamu-Tamu című, a kongresszus emlékére komponált operájának premierje, a másik, a világszerte ismert és népszerű Pete **Seeger** által rendezett amerikai folk-koncert.

A plenáris ülészak ideje alatt a Nemzetközi Néprajzi Film Bizottság rendezésében tartották meg az antropológiai filmek fesztiválját, folyamatosan vetítve a világ legkülönbözőbb tájairól és népeiről készített filmeket.

Ugyancsak a plenáris ülészak ideje alatt a TV egy csatornáján a Chicagóban élő népek, népcsoportok audovizuális programot sugároztak, bemutatva mindennapi életüket a nagyvárosban.

A kongresszusi ülésekkel párhuzamosan több nemzetközi szervezet és tudományos társulat is tanácskozott.

A kongresszust értékelni, eredményeit összefoglalni még korai lenne. A tematikus gazdagság, a részt vevők nagy száma, az idő rövidsége (egy-egy szekció ülésére mindössze másfél óra jutott), a szervezés és rendezés igyekezete (szimultán tolmácsolás német, francia, orosz és spanyol nyelven, a kongresszusra beérkezett tanulmányok nyomtatott példányainak szétosztása, kedvezményes könyvvásár, a közlekedést elősegítő különbuszok biztosítása) ellenére is okozott gondokat, apróbb zavarokat.

A kongresszus széles körű tudományos és humanista céljai, ha nem is nyertek mindenben megoldást, de a véleménycserékkel, az összehangolt kutatási tervek megszervezéseivel, kidolgozásaival közelebb jutottak a megvalósuláshoz.

Az antropológiai és etnológiai tudományok IX. nemzetközi kongresszusának hatása egyelőre még nem mérhető le, s az bizonyára növekedni is fog; egyrészt a részt vevő kutatók honi beszámolóí által, másrészt a

kongresszus elnökének, Sol Tax professzornak főszerkesztésében 1974-től folyamatosan, 89 kötetben megjelenő **World Anthropology** által, mely a kongresszusra beküldött és elfogadott értekezéseket tartalmazza tematikus bontásban.

A kongresszusi küldöttek „Viszontlátásra 1978-ban Indiában!” köszönéssel vettek búcsút Chicagótól és egymástól, utalva arra, hogy az antropológiai és etnológiai tudományok következő, azaz X. nemzetközi kongresszusát Indiában rendezik meg.

G. I.

ICOM-konferencia

Az UNESCO Múzeumok Nemzetközi Bizottsága (ICOM) 1973. május 13—19. között Lindau-ban (NSZK) tartotta tanácskozását, melynek témája a múzeum helye és szerepe a technikai, illetve szociális változásban volt. A világ minden tájáról összesereglett múzeumigazgatók és szakemberek aggodalmukat fejezték ki a nemzeti kincsek egyre bizonytalanabb sorsa iránt. A magyar delegáció indítványozta, hogy az ICOM elnöksége kérje fel az európai országok nemzeti bizottságait közös **európai népművészeti kiállítás** rendezésére, amit a részt vevő országok múzeumaiban vándorkiállításaként mutatnának be. A javaslat szerint a műtárgyak nem országokként és népeként kerülnének összeállításra, hanem tematikus rendben reprezentálnák az ipari civilizáció előtti hagyományos társadalmak népművészetének európai egységét.

K. P.

Seminarium Ethnologicum VI.

Hazai és külföldi kutatók vezetésével hazai és külföldi egyetemisták közel két héten keresztül terepmunkát végeztek. Így lehetne jellemezni a pozsonyi Comenius Egyetem Néprajzi Tanszékének immáron hatodjára megrendezett vállalkozását, a Seminarium Ethnologicumot. A hallgatók megismerkednek Szlovákia valamely területének népi kultúrájával, s talán ami még fontosabb, megismerkednek a legújabb módszertani eredményekkel, elméleti kérdésekkel, személyes kapcsolatot építhetnek ki Európa jeles néprajzkutatóival. Dr. Ján **Podolák** docens kezdeményezte, és azóta is általa szervezett Seminarium kedvező lehetőségeket ad a szlovák néprajz szakos egyetemi hallgatóknak a tudományos életbe való bekapcsolódásra.

1973-ban szeptember 15—26. között Rozsnyó környékén végezte kutatásait a Seminarium közel hatvan szlovák és külföldi résztvevője. A helyszín és kutatási téma megválasztása a magyar néprajztudomány szempontjából külön figyelmet érdemel. A szlovák—magyar interetnikus kapcsolatokat kutatták a résztvevők az építkezés, földművelés, pásztorkodás, táplálkozás, viselet és szállítás témakörben. Rejdova (Sajóréde), Muránska Zdychava (Kakasalja), Čirena Lehota (Szabados), Ochtiná (Martonháza), Gočovo (Gócs) és Vlachovo (Oláhpatak) voltak a kutatott szlovák, Silica (Szilice), Silická Brezová (Borzova), Meliáta (Melléte) és Kečovo (Kecső) pedig a magyar községek. Az egyes témakörökben kutató csoportok munkájukat úgy végezték, hogy a csoport egy része szlovák, más része magyar falvakban gyűjtött, és az eredményeket esténként az egész Seminarium részére rendezett beszámolókon foglalták össze. Természetesen a rendelkezésre álló viszonylag rövid idő részletes kutatásokra nem nyújtott lehetőséget, de alkalmas volt arra, hogy tendenciákat jelezen, és későbbi alapos kutatás alapja legyen.

Külön meg kell emlékezni a népi építkezést kutató csoportról. Ezt a csoportot ugyanis szlovák építész hallgatókkal egészítették ki, és további feladatot kaptak. A Seminarium általános kutatási témája mellett a rozsnyói járás népi műemlékei felmérését végezte a csoport, s elkészítette a vendő népi műemlékek jegyzékét. Egyben épületeket választottak ki a Betléren tervezett szabadtéri néprajzi múzeum részére. A csoport nagy sikerű beszámolója azt tanúsította, hogy e többszörös feladatnak sikerült eleget tenni.

A Seminarium egyik esti beszámolója a hatvanéves **Gunda Béla** professzort köszöntötte. Ez alkalommal adták át neki a tiszteletére — a Seminarium régi résztvevői, **A. Fenton**, **H. Rasmussen** és **J. Podolák** által — szerkesztett, a népi szállítás kérdéseit feldolgozó vaskos tanulmánykötetet.

A Seminarium Ethnologicum szlovák, svéd, angol, dán, lengyel, jugoszláv, bulgár résztvevői és a magyar meghívottak, **Gunda Béla** egyetemi tanár, **Dám László** adjunktus és **Niedermüller Péter** egyetemi hallgató (Debrecen), **Bodó Sándor** megyei múzeumigazgató-helyettes (Miskolc) és **Balassa M. Iván** múzeumi csoportvezető (Budapest) eredményes munkát végeztek. A Seminarium szervezői a következő évek terveit is ismertették, így 1974-ben Trencsén környékén rendezik meg a hetedik összejövetelt, 1975-ben pedig Lengyelország vállalkozott a szervezésre, ekkor Poznan fogadja a meghívottakat. Mind a szervezők, mind a résztvevők egyetértettek abban, hogy hasznos lenne, ha a poznani találkozót egy Magyarországon megrendezett követné.

B. M. I.

A Kárpát Bizottság ülése Rožnov pod Radhoštěmben

A Szlovák Tudományos Akadémia Néprajzi Intézete (Pozsony) mellett működő Kárpát Bizottság 1973. október 24—26. között a csehszlovákiai Rožnovban megalakította **Földművelési Szekcióját**. A vendéglátókon kívül Lengyelország, Magyarország, Bulgária, Jugoszlávia, Románia kutatói vettek részt az értekezleten.

Az előadások három nagy téma körül csoportosultak: a település és a földművelés kapcsolatai, a mezőgazdasági időszakos vándormunkások. továbbá a legrégebb gabonafajták és azok művelése a Kárpátokban. A viták eredményeképpen főleg e témák körül alakul ki az elkövetkezendő évek során szoros együttműködés, melyek eredményeiről a kutatók egy újabb konferencián számolnak be.

A megbeszélés résztvevői meglátogatták a szabadtéri múzeumot, ahol külön is tanulmányozták a mezőgazdasági környezet megteremtésére tett kísérleteket, melyek már eddig is komoly eredményeket értek el.

B. I.

Népszokások gyűjtése a romániai Brassó környékén

Románia magyarul lakta területein és magyar szórványáiban jelentős népszokás gyűjtéseket végeznek, melyeket leginkább napi- és hetilapokban, folyóiratokban tesznek közzé. Ezek a közlemények fontosak, mert sok esetben egy-egy szokás egyedi leírását tartalmazzák, vagy jelzik annak változását, felújítását.

Népszokások-hagyományok. Régi brassóiak címen (Brassói Lapok. 1973. augusztus 11.) Szabó Sámuel és Wotsch Sándor ad rendkívül érdekes összeállítást a szomszédságokról, a farsangtemetésről, a lakodalomról, a gyűrűtűzés és kopjamászás szokásáról, a hamubákkal való vívásról. Szabó Sámuel ismerteti a hétfalusi híres kakasünnepet és a hozzá kapcsolódó ének szövegét. Innen tudjuk meg azt is, hogy Szecselevárosban néprajzi múzeum, míg Tatrangban falumúzeum működik.

Sípos Bella Apácai kakaslövés című közlése kiterjed a szokás minden részletének leírására. Ez a játék valóságos népünnepély, melyen nemcsak Apáca, hanem a szomszédos Nagyajta és Bölön lakossága is részt vesz.

Sz. Z.

Folklórgyűjtő expedíció a romániai Erdővidéken

Az elmúlt években a Kovászna megyei KISZ-bizottság rendszeresen rendezett folklórgyűjtő expedíciókat a megye különböző területeire. 1973. év nyarán tizenkét napot töltöttek Erdővidéken, a Kormos patak környéki falvakban. „A csoportot **Kakas Zoltán**, a megyei KISZ-bizottság lelkes aktivistája vezette”. Először megismerkedtek a területtel, majd a tulajdonképpeni gyűjtő munkára nyolc napot fordítottak: „Erdőfüle, Székelyszáldobos, Vargyas, Olasztelek, Bardóc és Felsőrákos legöregebb, hagyományokat ismerő embereivel találkoztak” (Megyei Tükör, 1012. szám, 1973. július 27.).

A gyűjtés sokrétű volt, de elsősorban hiedelem-mondákra irányult, s számos olyat jegyeztek fel, amit máshonnan eddig még nem ismertek. A gyűjtéshez szükséges anyagiakat a résztvevők maguk teremtették elő: „Felcsomagoltunk az útra, mindenki beszállt egy bizonyos összeggel. Mint-ha csoportos kirándulásra készülnénk. A fiúk vállalják, mert érdekesnek találják a vidéket is, a gyűjtőmunkát is. Tehát a lelkesedés itt egy olyan plusz, ami nélkülözhetetlen. Ha valamennyire készen leszünk a feldolgozással, szeretnénk néhány jellemző mondát közzétenni (Művelődési Napló).

Felkeresték az Orbán Balázs-barlangot (Megyei Tükör, 1043. szám, 1973. szeptember 2.) is, ahol történeti és hiedelem-mondák gyűjtésére ugyancsak kínálkozott alkalom.

Sz. Z.

Zempléni Múzeum gyűjteményei Michalovcén

Több éves előkészítő munkálatok után 1973. május 11-én nyitották meg Michalovcén (Nagymihályon) a Zempléni Múzeum gyűjteményeinek állandó kiállításait. Ezt a múzeumot még az ötvenes években létesítette a helyi járási tanács, egyelőre természetesen csak papíron és provizórikus jelleggel. Azóta a múzeum dolgozói dr. Jaroslav **Vizdal** igazgatóval az élen, szorgalmas gyűjtőmunkával, kutató utak, ásatások rendezésével olyan tekintélyes múzeumi anyagnak a birtokába jutottak — hogy azt kívánatosnak látszott mielőbb hozzáférhetővé tenni. Tekintélyes régészeti, ipartörténeti, néprajzi anyag gyűlt össze. A kiállítás érdekében az elmúlt évek során a múzeum dolgozói előkészítették és kidolgozták a megnyitandó múzeum állandó kiállítási helyiségeinek (az egész épületobjektumnak) helyreállítási tervét. Amikor ezzel elkészültek, hozzáfogtak az anyag kiállítási munkálatainak előkészítéséhez.

A michalovcei Zempléni Múzeum állandó kiállítási épületéül a háború során erősen megrongálódott Sztáray-kastélyt szemelték ki. E barokk stílusú, a városka központjában álló, kastély helyreállítási költségei csaknem 16 millió koronát emésztettek fel. A helyreállítási munkálatok igen átgondolt tervek szerint mentek végbe, előbb a kastély alatti hatalmas pinchelyiségeket tették alkalmassá múzeumi célok számára. Itt állították ki a kelet-szlovákiai szőlő- és bortermelés Tokajhegylábjához kapcsolódó kultúra tárgyi emlékeit. Utána a földszint és az emeleti helyiségek rendbeszedése következett. Ma ebben a kastélyban a múzeum céljaira 50 kiállítási terem, mintegy 3000 négyzetméter területtel áll rendelkezésre. Ezzel a kiállítási felülettel a Zempléni Múzeum a szlovák múzeumok egyik legnagyobb intézményévé emelkedett. A kiállítás körülbelül 60 000 múzeumi tárgyon keresztül mutatja be a látogatók számára Zemplén egykori múltját, életét, hagyományait és kultúráját. Igen értékesek az itt kiállított, nemrégiben kiásott régészeti leletek, melyek csak ezután kerülnek publikálásra. (Gazdag kerámiai anyag, figyelemre méltó birituális temetők mellékletei, ritka szekérábrázolások!) Hasonlóan nagyon gazdag és színes a múzeum néprajzi kiállítása is, különösen a viselet, textíliák, a szőlőtermelés, borászat, halászat, a régi pákászélet, a lápi élet emlékműve, s nem utolsósorban az ipartörténet, az egykori céhélet emléktárgyai. Hasonlóan gazdag a legújabb kort bemutató tárlók anyaga is, a kapitalista kizsákmányolás, az Amerika-járás, az osztályharc sokféle dokumentuma.

A Zempléni Múzeum gyűjteményei iránt az idejövő turisták, a vízi élet barátai, már évek óta nagy érdeklődést tanúsítottak. Ez az érdeklődés évről évre fokozódott. Az 1960-as években a múzeum ideiglenes és alkalmi kiállításait még csak 7—8000 látogató kereste fel. A 70-es évek felé ez a szám jelentősen megnövekedett — évente 20—25 000 látogató kereste fel az ideiglenes kiállítás termeit. Ez a folytonos érdeklődés szoros összefüggésben állott a kelet-szlovákiai „**Širava**” (Michalovce melletti víztároló medence) fokozatos kiépítésével. A Širava erősen emlékeztet a Balatonra, egyik oldala hegyes, a másik oldala síkság. A hegyes oldalát most telepítik be szőlővel. Legutóbbi becslések szerint a Širavát a forró nyári hónapokban mintegy 100 000 turista keresi fel. Ez a szám a kiépüléssel arányosan emelkedni fog. A Zempléni Múzeum dolgozói meg vannak arról győződve, hogy az idelátogató turisták (külföldiek és belföldiek egyaránt) a Zempléni Múzeumot rendszeresen látogatni fogják. E híradással egyidejűleg hívjuk fel a magyar (de különösen a kelet-magyarországi és tisztántúli) múzeológusok, régészek és néprajzosok figyelmét a most megnyitott michalovcei Zempléni Múzeum gyűjteményeire.

M. M.

Nádudvari fekete kerámia Kijevben

A nádudvari ifj. Fazekas Lajosnak kerámia-kiállítása volt Kijevben, a városi múzeumban (1972. április 14. és május 7. között). A kiállítást a Kulturális Kapcsolatok Intézete és a Magyar Főkonzulátus közösen rendezte. A 90 darabból álló kiállításnak és szakmai bemutatóknak nem várt sikere volt. A sajtó, a televízió és a rádió már a megnyitást követő napon beszámolt az eseményről. A kiállítás minden darabja Kijevben maradt, múzeumok és hivatalos szervek megvásárolták.

N. J.

Etnosz és etnográfia

Ju. V. **Bromlej** professzor, a Szovjet Tudományos Akadémia moszkvai Néprajzi Intézetének igazgatója elméleti jellegű szintézist írt fenti címmel (Moszkva, 1973. 283 oldal). Az orosz nyelvű könyv címének megfelelően két részből áll, fejezetbeosztása a következő: I. Az etnikum, mint dinamikus rendszer: Az etnikum szerepe az emberi közösségek rendszerében. Etnikum és etnoszociális szervezet. A kultúra és etnikus funkciója. A pszichológia etnikus aspektusának kérdéséről. Az endogámia, mint az etnikum stabilizátora. Etnikum és populáció. Az etnikai közösségek tipologizálásának kísérlete. Etnikai folyamatok. — II. A néprajz, mint az etnikai közösségek tudománya. A népekkel foglalkozó tudomány egyes tradíciói. Az etnográfia elhatárolása és együttműködése más tudományágakkal az etnikum alapvető komponensének tanulmányozásában. A múlt és jelen néprajzi tanulmányozása. Etnográfia, történelem és szociológia. A demográfia, antropológia és földrajz szerepe az etnikai közösségek tanulmányozásában. — Figyelemfelkeltés céljával Bromlej professzor monográfiájának néhány gondolatát a következőkben összegezzük.

A néprajz hierarchikus jellegű etnikai közösségek tanulmányozásával foglalkozó tudomány. Hozzátartozik a néprajzi csoportoktól kezdve az etnikumon keresztül a makroetnikus egységek vizsgálata. A legfontosabb egység az etnikum. Véleménye szerint az etnikum mibenlétének meghatározása körüli nézeteltérések egyik oka az etnikum fogalmának kettős, szűkebb és tágabb értelemben való következtelen használata. A szűkebb értelemben vett etnikumot (új szakkifejezésével az etnikoszt) az emberek történelmileg kialakult közösségeként határozza meg, amely viszonylag állandó kulturális sajátosságokkal rendelkezik — beleértve a nyelvet, pszichikumot, értékrendszerbeli irányultságot —, és amelyben tudatosul

saját egysége, valamint más ilyen jellegű csoportoktól való különbözősége. Mivel egy nép kultúrájának legnagyobb része nemcsak reá jellemző, ezért az etnikum lényegét az állandó megkülönböztető — etnikai — jegyek összessége adja. Maguk az etnikai sajátosságok is viszonylagos jelleggel rendelkeznek, elsősorban az interetnikus kapcsolatok folyamán mutatkoznak meg, de ott is a különböző etnikumok irányában eltérő módon viselkednek.

A kultúra szinte egyetlen komponense sem abszolút értelemben vett etnikai jellemző, mint ahogy az etnikai jegyek sem bírnak kizárólagos jelleggel. A kultúra egyes összetevői különböző mértékben válhatnak etnikus sajátossággá, amivé azonban nem csupán az egész etnikumra jellemző kulturális sajátosság is minősülhet. Nem feltétlenül kötelező az etnikum területi egysége sem. Az etnikum funkcionálásához nem szükséges a politikai gazdaságtani értelemben vett ökonómia. Az etnikum, mint egység, tudatosulásának fontos feltétele a mi—ők szembeállítás, valamint az etnikum minden tagja egy közösségből származásának (közös történelmi múltjának) elképzelése, vagyis az etnikai tudat létrejötte, amelynek külső kifejezése a közös elnevezés. Az etnikum további jellemzője az endogámia. Ez az etnikum sajátos „stabilizátora”, védő mechanizmusa, mely a családon keresztül lehetővé teszi nemcsak a népesség reprodukcióját, hanem az etnokulturális információk vertikális folytonosságát is. Az endogámia hozzájárul az etnikum állandóságának biztosításához és egyben a többitől való elkülönüléséhez. Az endogám jellegű etnikum genetikai határt alakít ki maga körül. Ennek következtében pedig populációs sajátosságot vesz fel. Amennyiben a nagyfokú endogám ártás hosszú ideig tart, nemcsak kulturális és nyelvi nivellálódás, hanem kedvező esetben saját antropológiai típus kialakulása is létrejöhet. Az etnikumot azonban nem lehet biológiai egységként felfogni, bár az emberiség szocio-biológiai egységéből adódóan természetesen biológiai oldala is van.

V. P.

Új bibliográfia a népszokásokról

A marburgi egyetem etnoscziológiai professzorának, Ingeborg **Weber-Kellermann**-nak irányításával Marburger Studien zur vergleichenden Ethnosoziologie címen új könyvsorozat indult. Az első kötet azokat a német nyelvű munkákat foglalja össze, amelyek a népszokásokról 1945—1970 között megjelentek: *Brauch und seine Rolle im Verhaltenscode sozialer Gruppen. Eine Bibliographie deutschsprachiger Titel zwischen 1945—1970.* A professzorasszony a kötet előszavában a szokáskutatás

modern értelmezésével és céljával foglalkozik, s kiemeli, hogy a szokások lényegét funkcionális és strukturális síkon kell megközelíteni. Szerinte a szokások társadalmi kommunikációs processzusok keretébe tartoznak. A jól tagolt bibliográfia szerzői összeállították a nemzeti és politikai ünnepek irodalmát is. Munkájukhoz sok sikert kívánunk, és várjuk a sorozat további köteteit.

G. B.

Jugoszláviai néprajzi folyóiratokról

A jugoszláviai néprajzi folyóiratokat témakörük és jellegük szerint több csoportba sorolhatjuk. Az alábbiakban válogatást közlünk a fontosabb kiadványsorozatokról.

I. Gyűjteményes kötetek leíró anyaggal, néprajzi és emberföldrajzi tanulmányokkal: **Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena** (Gyűjtemény a déli szlávok népeletéből és szokásaiból). Első kötete 1896-ban, utolsó, 45. kötete 1971-ben jelent meg. A Jugoszláv Tudományos Akadémia (Jugoslavenska akademija znanosti i umjetnosti) Zágrábban adja ki. — **Srpski etnografski zbornik** (Szerb néprajzi gyűjtemény). 1894-ben indult, utolsó, 83. száma 1971-ben jelent meg. Kiadja a Szerb Tudományos Akadémia (Srpska akademija nauka) Belgrádban. — **Glasnik etnografskog instituta** (A néprajzi intézet közleményei). A periodika 1952-ben indult, az utolsó, 11—12. kettős szám 1969-ben jelent meg. Belgrádban a Szerb Tudományos Akadémia adja ki.

II. Folyóiratok, amelyek elméleti cikkeket, értekezéseket közölnek, de szemléket, kritikákat és ismertetéseket is tartalmaznak: **Etnološki pregled** (Néprajzi szemle). 1959 óta 8 száma jelent meg, az utolsó 1969-ben. Kiadja a Jugoszláv Néprajzi Társaság (Etnološko društvo Jugoslavije) Belgrádban. — **Bilten** (Értesítő). A Jugoszláv Néprajzi Társaság időszaki kiadványa, Belgrádban jelenik meg. — **Izvješća** (Tájékoztató). A Horvát Néprajzi Társaság (Etnološko društvo Hrvatske) és a zágrábi egyetem Bölcsészettudományi Kar (Filozofski fakultet) közös kiadványaként indult 1971-ben, Zágrábban jelenik meg.

III. Elsősorban folklór tanulmányokat közlő folyóiratok: **Rad kongresa folklorista** (A folklórkongresszus munkája). Kiadja a Jugoszláv Folkloristák Társasága (Društvo folklorista Jugoslavije) Belgrádban. — **Narodna Umjetnost** (Népművészet). 1962-ben indult, utolsó, 8. száma 1971-ben jelent meg. A zágrábi Népművészeti Intézet (Institut za narodnu umjetnost) adja ki. — **Narodno stvaralaštvo** (Népi alkotás). Belgrádban évente négy-

szer jelenik meg a Jugoszláv Folkloristák Szövetsége (Savez folklorista Jugoslavije) kiadásában. — **Smotra folklor**a (Folklor szemle). Évente egyszer jelenik meg Zágrábban az ARTO-ügynökség kiadásaként.

IV. Múzeumi közlemények és évkönyvek: **Glasnik etnografskog muzeja** (A néprajzi múzeum közleményei). A belgrádi Néprajzi Múzeum kiadványa: első kötete 1926-ban, utolsó 1970-ben jelent meg. — **Glasnik etnografskog muzeja** (A néprajzi múzeum közleményei). A kiadvány 1962-től Cetinje-ben jelenik meg. — **Zbornik Moslavine** (Moslavinai közlemények). Kutina városában megjelenő múzeumi kiadvány, 1961-ben indult. — **Slovenski etnograf** (Szlovén etnografus). Ljubljánában jelenik meg 1948 óta. — **Rad vojvodjanskih muzeja** (A vajdasági múzeumok munkája). 1952-től folyamatosan Újvidéken jelenik meg. — **Osječki zbornik** (Eszéki gyűjtemény). Eszéken jelenik meg 1942 óta. — **Glasnik muzeja Kosova i Metohije** (Kosovo és Metohija múzeumainak közleményei). Priština városában jelenik meg 1965 óta, főleg a jugoszláviai albánság kultúrájáról közöl tanulmányokat. — **Glasnik zemaljskog muzeja Bosne i Hercegovine** (Bosznia és Hercegovina országos múzeumainak közleményei). Szarajevóban adják ki: első száma 1889-ben, utolsó száma 1971-ben jelent meg. — **Senjski zbornik** (Senj-i közlöny). Senj város múzeumának időszaki kiadványa. — **Rad na etnološkiot muzej** (A néprajzi múzeum munkája). Elsősorban a macedóniai területről közöl tanulmányokat, Skopje-ben jelenik meg 1960 óta. — **Loski razgledi** (Loka-i szemle). Škofja Loka városában kiadott periodika szlovén területek anyagát tartalmazza. — **Zbornik zavičajnog muzeja** (A hazai múzeum közleményei). A boszniai Travnik-ban 1959 óta megjelenő kiadvány. — **Članci i gradja** (Cikkek és anyagok). 1957-től jelenik meg a boszniai Tuzla-ban. — **Vjesnik etnografskog muzeja** (A néprajzi múzeum értesítője). A zágrábi Néprajzi Múzeum megszűnt kiadványa, 1935-től jelent meg.

M. K.

Néprajzi kiadványok Ausztriából

Az Osztrák Néprajzi Társaság havi kétlapos ismertetője a **Volkskunde in Österreich** nyolcadik éve tájékoztatja tagjait a társulati rendezvényekről, kiállításokról, megjelenő könyvekről és személyi hírekről. A lap felelős szerkesztője dr. Klaus **Beitl**, a Verein für Volkskunde főtítkára (1080 Wien, Laudongasse 19.). Az osztrák néprajzi kiadványok néhány újdonságának bibliográfiai adatával hívjuk fel a figyelmet e rendszeresen megjelenő, fontos információs forrásra: Haus und Hof in Österreichs

Landschaft (Wien, 1973. 242 oldal: összegző tanulmánygyűjtemény egy kötetben német, angol és francia nyelven); Leopold **Schmidt**: Zunftzeichen. Zeugnisse einer alten Handwerkskunst (Salzburg, 1973. 159 oldal, 48 színes tábla); Klaus **Beitl**: Votivbilder. Zeugnisse einer alten Volkskunst (Salzburg, 1973. 160 oldal, 48 színes tábla); Leopold **Schmidt**: Bauernmöbel aus Österreich (Wien, 1973. 64. oldal, képekkel: az Osztrák Néprajzi Múzeum gobelsburgi Vármúzeumban megrendezett kiállításának katalógusa).

K. P.

A Néprajzi Múzeum Könyvtára tematikus, történeti és összehasonlító kutatáshoz értékes segédeszköznek kinálkozó két osztrák könyvvel gyarapodott. A szerző, F. **Schulz** mérnök ajándékként került a gyűjteménybe a kézírásról fototípiás eljárással készült, kis példányszámú kiadvány. Az egyik kötet a kenyérnek a népi gyógyító eljárásokban és babonában játszott szerepével, a második a fokhagyma és hagyma népi gyógyászati, orvos- és vallástörténeti jelentőségével foglalkozik: Brot in Volksmedizin und Aberglauben (Wien, 1972. 138 oldal) — Knoblauch und Zwiebel in Aberglauben, Volksmedizin, Medizin (Wien, 1973. 170 oldal). Az anyaggyűjtés a XVI. századtól napjainkig terjed, és gazdag anyagokat közül Európán kívüli országokból is. A kötetet név- és tárgymutató egészíti ki.

G. M.

NÉPRAJZI HÍREK

1973/3—4.

Tartalom

91—110	Társasági hírek
111—116	Személyi hírek
117—130	Tudományos munka
131—140	Kiadványok
141—149	Múzeumok és kiállítások
150—161	Külföldi hírek

NÉPRAJZI HIREK
ETHNOGRAPHISCHE NACHRICHTEN

Informationsblatt der Ungarischen Ethnographischen Gesellschaft

Schriftleiter:

Péter Kecskés

1087 Budapest, Könyves Kálmán körút 40. Ungarn

Die Zeitschrift informiert Sie über
das Programm der Ungarischen
Ethnographischen Gesellschaft,
die ethnographischen Forschungen,
Forscher und Institutionen,
Ausgaben und Ausstellungen,
volkskundliche Dokumentationen,
angewandte Volkskunde
in Ungarn.